

NAZEMI

Global Storyline

Jak vtáhnout děti do děje světa

Voda, důvod k odchodu

Metodiku příběhu Voda, důvod k odchodu vytvořila skotská organizace WOSDEC.

Pro české prostředí ji adaptovala organizace NaZemi ve spolupráci s Lenkou Spáčilovou ze ŽS Masarova, Brno.

Vydalo NaZemi v roce 2016.

ISBN: 978-80-88150-15-2

STORYLINE – JAK VTÁHNOUT DĚTI DO DĚJE SVĚTA

Příběhy umožňují dětem vystoupit z jejich světa, vstoupit do světa příběhu a do jejich světa se vrátit se zkušeností.

Marie-Jeanne McNaughton

Metoda storyline vtahuje děti do děje světa okolo nich, a tím je učí. Děje se tak prostřednictvím příběhu, který se stává osou výuky po dobu dvou až tří měsíců. Příběh nastoluje pedagog či pedagožka a následně do něj promítá konkrétní témata a formuluje klíčové otázky k prozkoumávání problému v rámci příběhu i v navazující výuce. Zbytek už je na dětech a na jejich vlastním uvažování, dohodě a rozhodování.

Velké zázemí pro storyline vzniklo v 70. letech ve Skotsku a postupně se vytvořilo v dalších evropských zemích, například v Nizozemí a ve skandinávských zemích. V současnosti zažívá storyline ve Skotsku renesanci a rozšiřuje se i za jeho hranice. V podobě projektu s názvem Global Storylines – příběhů s globálním rozměrem, které vytvořila skotská organizace WOSDEC, se dostává i do České republiky.

Konkrétně v globálních příbězích (Global Storylines) vytváří třída fiktivní komunitu, která čelí postupně se objevujícím problémům. Děti v rolích i mimo role hledají pro svou fiktivní komunitu řešení. Výuka s dějovou linkou využívá dramatizaci, a umožňuje tak prozkoumávat komplexní globální témata v bezpečném prostředí fiktivního příběhu. Global Storylines jsou tedy ideálním nástrojem globálního rozvojového vzdělávání, které vede k porozumění našim vztahům s ostatními lidmi a místy ve světě.

PŘÍBĚH VODA, DŮVOD K ODCHODU

Pomáhat není povinnost. Můžeme mít vážný důvod, proč říct ne. Než ale odmítneme, je dobré zkusit se podívat na věc očima těch druhých. A uvědomit si, že do podobné situace se můžeme dostat i my.

Lenka Spáčilová

Příběh Voda, důvod k odchodu umožňuje s dětmi otevřít aktuální téma uprchlictví a migrace, přičemž jej vsazuje do kontextu jedné z environmentálních příčin migrace – vysychání zdrojů pitné vody. Děti se díky tomuto příběhu stávají členy komunity, kterou jednoho dne navštíví cizinec či cizinka přicházející z jiné, neznámé komunity, kde údajně vyschl zdroj vody. Žádá je, aby tuto komunitu přijali – chtějí přijít a žít zde společně, protože v jejich domovině už to není možné. Děti se v rolích dospělých členů komunity musejí se situací vyrovnat, řešit, jaké jsou důvody pro přijetí, nebo naopak odmítnutí nové komunity. Poté se také v rámci obrácení rolí vžívají do členů druhé komunity, která si doslova balí to nejnnutnější a svůj domov nadobro opouští. Mají tak možnost zažít a reflektovat, jaké to je opouštět domov a třeba i část svých nejbližších a také co obnáší stát tvář v tvář lidem v nepředstavitelně těžké životní situaci. Děti v rámci příběhu neřeší pojmy, neřeší rozdíl mezi uprchlíkem a migrantem – to mohou následně učinit v navazující výuce, pokud je to zajímavé. Zabývají se důležitějšími věcmi: prožívají hodnoty a potřeby, jako je solidarita, empatie, vzájemnost, spravedlnost a rovnost či bezpečí. Zároveň přímo otevírají dilemata a obavy, které nová situace přináší, a hledají cesty, jak na ně reagovat.

Podle Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) to budou právě environmentální důvody (např. klimatické změny, nedostatek vody apod.), které budou výrazně přispívat k masovým přesunům obyvatel. Odhaduje se, že změny klimatu by mohly v budoucnu rozpochybovat až miliardu lidí. Odborníci na životní prostředí a vědci se shodují na tom, že zabezpečení dostatečných zdrojů vody je klíčovým environmentálním a společenským problémem 21. století. Děti si díky tomuto příběhu mohou prožít situace, se kterými se pravděpodobně během života budou setkávat.

Protože příběh otevírá potenciálně kontroverzní téma, může být užitečné pročíst si před začátkem práce s příběhem některé metodické kapitoly z příručky *Lidé v pohybu*, která nabízí podporu právě pro práci s kontroverzními tématy uprchlictví a migrace. Vše najdete na stránkách www.lidevpohybu.eu.

Jaké dovednosti můžeme díky příběhu Voda, důvod k odchodu rozvíjet?

Učení se příběhem lze začlenit do běžného života třídy i školy a stejně tak i do školního vzdělávacího programu. Přirozeně jsou díky tomuto příběhu naplňovány klíčové kompetence dané RVP pro ZV. Globální dimenze příběhu

Voda, důvod k odchodu spočívá mimo jiné v rozvíjení vztahu k životnímu prostředí (zejména skrze péči o vodu) a smyslu pro udržitelnost a v dovednosti přijímat odlišnosti. V příběhu děti rozvíjejí zejména vcítění se do druhého, respekt a oceňování rozmanitosti, solidaritu, nenásilné řešení konfliktů, vědomí vlastního vlivu a kritické myšlení.

V závěru metodiky najdete podrobný rozpis kompetencí, které příběh rozvíjí, a konkrétní příklady vztahující se přímo k tomuto příběhu (**příloha 1**).

Učivo jednotlivých předmětů

Jak propojit příběh s učivem jednotlivých předmětů? Příběh nabízí mnoho příležitostí pro mezipředmětové učení, samozřejmě ale nelze očekávat, že každé učivo lze s příběhem propojit. Není nutné snažit se učivo do příběhu za každou cenu vtlačit, ale spíše využívat příležitosti k učení, které nám příběh a reakce žáků nabídnou. Každý učitel či učitelka dokáže posoudit, co se do příběhu hodí, a co je naopak lepší vyučovat jiným způsobem. Konkrétní návrhy na propojení očekávaných výstupů RVP a příběhu Voda, důvod k odchodu najdete také v závěru metodiky (**příloha 2**).

Osnova příběhu

Příběh se skládá celkem z devíti epizod. První epizoda je důležitá pro vstup do tématu „voda“ – zde záleží, jaké povědomí o tématu děti mají. Pokud je téma pro ně již známé, postačí pro tuto epizodu méně času. Další dvě epizody jsou klíčové pro plné využití potenciálu příběhu – je třeba věnovat dostatek času vytvoření příběhové komunity a rolí, s nimiž by se děti měly co nejvíce sžít.

Součástí příběhu jsou také tzv. dramatické vstupy, které zahrnují práci v rolích. Popsané dramatické vstupy jsou klíčové pro posun děje příběhu. Epizody obsahují také podpůrné aktivity, jež umožňují dále rozvíjet témata jednotlivých epizod a příběhu. Jsou důležité pro hlubší porozumění problémům, které komunita v příběhu řeší, a také pro propojení příběhu s reálnými problémy u nás i ve světě. Podrobné popisy podpůrných aktivit najdete buď pod přímými odkazy v závěru jednotlivých epizod, nebo v závěru metodiky (**příloha 3**).

EPIZODA	CO SE STANE	HLAVNÍ CÍL
Epizoda 0 Voda nás zajímá	Děti by se měly připravit na práci s tématem vody, které je pro tento příběh klíčové. Prozkoumají, jaké zdroje vody existují a odkud a jak vodu získávají obyvatelé vesnic či měst u nás i ve světě.	Děti jsou připraveny na práci s příběhem.
Epizoda 1 Naše komunita	Děti společně vymyslí, v jakém prostředí se bude příběh odehrávat, a shodnou se na tom, jací lidé tam žijí. Společně se zamyslí nad pojmem komunita a nad tím, jak komunity fungují a co potřebují.	Děti mají základní povědomí o tom, jak fungují komunity a jaký vliv má prostředí na životy lidí.
Epizoda 2 Zdroj vody: srdce života komunity	Děti po předchozím zkoumání tématu vody rozhodnou, jaký zdroj vody bude jejich komunita využívat, a promyslí a navrhne i technické detaily využívání vodního zdroje.	Děti rozumějí tomu, jak důležitá je voda pro život člověka a jaké zdroje vody mohou lidé využívat.
Epizoda 3 Oslava Dne vody	Děti hledají a zpracovávají informace o různých svátcích a oslavách. Komunita posléze připravuje a oslavuje nejvýznamnější den v roce – Den vody. Dramatický vstup 1: Děkování vodě	Děti prohlubují svůj vztah k vodě.
Epizoda 4 Den v životě...	Děti finalizují své postavy pro příběh, hlouběji se do postav vžívají a hledají, čím jsou komunitě prospěšné. Dramatický vstup 2: Den v životě...	Děti prohlubují porozumění roli jedince v rámci většího celku.
Epizoda 5 Znepokojující zpráva	Komunitu navštíví cizinec/cizinka. Přichází se zprávou, že v místě, odkud pochází, vyschl zdroj vody, a hledá pomoc. Komunitu čeká nelehké rozhodování. Dramatický vstup 3: Příchod cizince	Děti se učí nahlížet na situace z různých úhlů pohledu a zvažovat různé možné důsledky rozhodnutí.
Epizoda 6 Odchod z domova	Obyvatelé komunity se vžívají do nových rolí – do lidí, kteří musejí opustit svůj domov. Diskutují o tom, co lidé v takové situaci asi prožívají a co potřebují. Dramatický vstup 4: Odchod z domova	Děti rozvíjejí empatii s lidmi v nelehké životní situaci.

Epizoda 7 Voda začíná vysychat	V komunitě, kde nyní žijí původní i nově přichozí obyvatelé společně, nastává problém – voda začíná vysychat i zde. Lidé se snaží nové situaci porozumět a hledat vhodná řešení. Dramatický vstup 5: Voda začíná vysychat	Děti se učí dávat do souvislosti příčiny a důsledky problému a hledat smysluplná řešení.
Epizoda 8 Jak příběh končí?	Situace se zhoršuje – vody stále ubývá a čím dál více obyvatel je nemocných. Hodně členů původní komunity si myslí, že by noví obyvatelé měli odejít. Přijíždí zahraniční pozorovatel/ka, který/á se snaží přivést komunitu k jednomu stolu tak, aby společně našli řešení. Dramatický vstup 6: Velká diskuze	Děti hledají řešení situace, které by naplnilo potřeby všech zúčastněných.
Epizoda 9 Co jsme se naučili?	Děj je ukončen, mělo by dojít k ohlédnutí za celým příběhem a ke sdílení výstupů s širší komunitou.	Děti reflektují celý příběh, vyhodnocují, co se naučily, a plánují, jak zkušenosti a znalosti využijí v dalším učení i v životě.

ABY METODA STORYLINE FUNGOVALA...

Výuka s dějovou linkou se dělí jednak na dramatické vstupy, při nichž děti i učitel vstupují do rolí a jejich postavy musejí čelit problémům a výzvám, a jednak na učení mimo příběh. Dramatické vstupy posouvají příběh a otevírají otázky a úkoly k učení. V rolích získávají děti sebedůvěru a motivaci pro učení. Děti i učitelé žijí současně ve dvou světech: ve světě příběhu, když jsou v rolích, a v reálném světě, do kterého přenášejí zkušenost. Přecházení mezi těmito dvěma světy vytváří bezpečné prostředí pro učení.

Zejména vstupování a vystupování z příběhu umožňuje dětem měnit perspektivu a poskytuje prostor pro reflexi, kdy se děti s odstupem dívají na jednání svých postav a na své prožívání v rolích a pojmenovávají si, co se díky tomu naučily.

Následující tipy vám mají pomoci vytěžit ze storyline co nejvíce. Rozvíjejí otázky, jak to udělat, aby děti i učitelé měli jasno, ve kterém světě se zrovna nacházíme, jak vést reflexi a jak postupně rozšiřovat prostor pro iniciativu dětí (participace).

1) JAK ROZLIŠIT PRÁCI V ROLÍCH A PRÁCI MIMO ROLE

- Pro odlišení příběhu a reality dobře poslouží **rekvizita** (kravata, šátek, kladivo...), jejíž uchopení či odložení prozrazuje, je-li žák či učitel v roli, nebo ne.
- Také učitelův **slovní projev** dává najevo, kde se nacházíme: „*doneste si rekvizity, budeme se přemísťovat*“, „*opustme nyní příběh a podívejme se na to, jak obyvatelé postupovali*“.
- Jasně oddělování příběhu a reality vám umožní využít jakoukoli situaci v příběhu k učení. Stačí **dramatický vstup zastavit** a vystoupit z role, například pokud jako učitel vidím, že sebou děti v rolích nechávají manipulovat: „*Co se ve vesnici právě stalo? Jak se vaše postavy cítily, když cizinec řekl... Co by se ho teď mohli obyvatelé vesnice zeptat, aby si ověřili, zda mu mohou důvěřovat?*“ Potom se může třída vrátit do rozehrané situace.
- Reflexe či výklad učiva vedte mimo příběh.

Co mi došlo? Jak je úžasné, když Petřík může mluvit o své osobě jako o Tadeášovi. Petr přemýšlí o tom, proč Tadeáš jedná tak, jak jedná, a jak se právě asi cítí.

(z reflexe učitelů)

2) JAK VÉST REFLEXE A PODPOROVAT PŘENOS ZKUŠENOSTI DO ŽIVOTA

Reflexe je naprosto klíčová pro proces učení. Reflexe pomáhá dětem uvědomit si, co se dělo a jak to prožily, a odvodit z toho poznání, které mohou uplatnit příště. V neposlední řadě vede děti k tomu, že si uvědomí, že se učí. Díky tomu pak mohou své učení vědomě řídit.

Jak reflexi zaměřit

Orientovat se v tom, na co zaměřit reflexi, pomáhají cíle jednotlivých epizod, případně cíle, které si vyučující sami stanoví, a otázky za každou epizodou.

Jak strukturovat reflexi

Fáze reflexe

Reflexe má čtyři fáze, které nemusejí být pokryty všechny. Záleží na kontextu aktivity. Po dramatizaci a po aktivitách, které jsou silným zážitkem a vzbuzují emoce dětí, začneme otázkami na prožívání (1). Někdy je možné začít rovnou popisným ohlédnutím za tím, co se vlastně dělo (2), dále zobecníme zkušenost (3) a formulujeme ponaučení pro příště (4).

Příklady otázek pro rozprouzení diskuze

- *Když se podíváte zpátky na to, co se v příběhu odehrálo, co tomu říkáte?*
- *Jak jste se v roli vesničanů cítili, když...? (1) Prožitek a pocity*
- *Co se dělo? Co vesničané udělali? Co dělala tvoje postava? Jak občané spolupracovali? (2) Popis dění, „ohlédnutí“*
- *Co by měli udělat jinak, a co se naopak osvědčilo? Kdybyste ten příběh brali jako učení a měli říct jednu věc, co jste se během soužití s novou komunitou naučili? Lze upravovat podle cíle: *Jak můžeme zjistit, zda člověk, s kterým mluvíme, říká pravdu? Jak to poznáme? Jak to můžeme ověřit?* (3) Zobecnění zkušenosti*
- *Co se potřebujete naučit, abyste si dále v rolích obyvatel komunity věděli rady? (4) Ponaučení pro příště*

Přenos do života

U storyline je důležité věnovat pozornost otázkám, které pomáhají přenosu do života – které umožňují hledat paralely s příběhem v reálném životě dětí a ve světě kolem nás.

- *Mohla by se podobná situace stát v našem městě / v naší vesnici?*
- *Děje se něco podobného ve světě? Co? A jak se to dotýká nás?*
- *Znáte někoho, kdo musel opustit svůj domov? Jaké to pro něj/ni bylo?*
- *Jak byste se asi cítili vy, kdybyste museli opouštět svůj domov?*

Tipy

- Otázky vztahujeme k cílům epizody či daného úseku.
- Začneme ze široka, abychom zachytili to, co je pro děti nejživější a nejdůležitější, a pak zužujeme záběr.
- Vyvažujeme, o čem chceme mluvit my, a o čem zase žáci.

3) ZVĚTŠOVÁNÍ PROSTORU PRO INICIATIVU ŽÁKŮ A JEJICH PODÍL NA PROCESECH UČENÍ

Přístup storyline umožňuje učit děti aktivnímu občanství. Příběh otvírá dětem prostor pro uplatňování vlastního vlivu na situace a události. Učitel je tak podporuje ve stále větší participaci na procesech, které se jich týkají. Participace – účast na dění – může začít od drobností. Nabízíme několik tipů:

- Vyzkoušejte s dětmi různé procesy rozhodování, jdoucí za pouhé hlasování pro návrhy.
- Využívejte a rozvíjejte nápady dětí, nechejte je jejich nápady uplatnit.
- Podpořte je v dávání konstruktivní zpětné vazby: například děti popisným jazykem pojmenovávají chování druhých, které je těší, či naopak ruší; pojmenují slabá místa plánu, a tím jej pomáhají vylepšit.
- Umožněte dětem porozumět důsledkům vlastních rozhodnutí tak, že je necháte zažít je. Například když si děti vytvoří takové postavy, že bude vesnice složená ze samých hasičů a vojáků, navodte situaci: *Došel chleba. Co bude komunita v takové situaci dělat?* Nebo v případě, kdy část komunity odmítá přijetí lidí z nové komunity, nechejte je odmítnutí vyjádřit v jejich rolích tváří v tvář cizinci (s patřičnou podporou a reflexí).
- Prostor pro participaci je také mimo příběh, děti se učí být odpovědné za svoje učení: *Co se potřebujeme ještě naučit, abychom se v rolích obyvatel komunity mohli informovaně rozhodnout?*

Jak naložit s tím, když se žáci rozhodnou jinak, než kudy vede linka příběhu

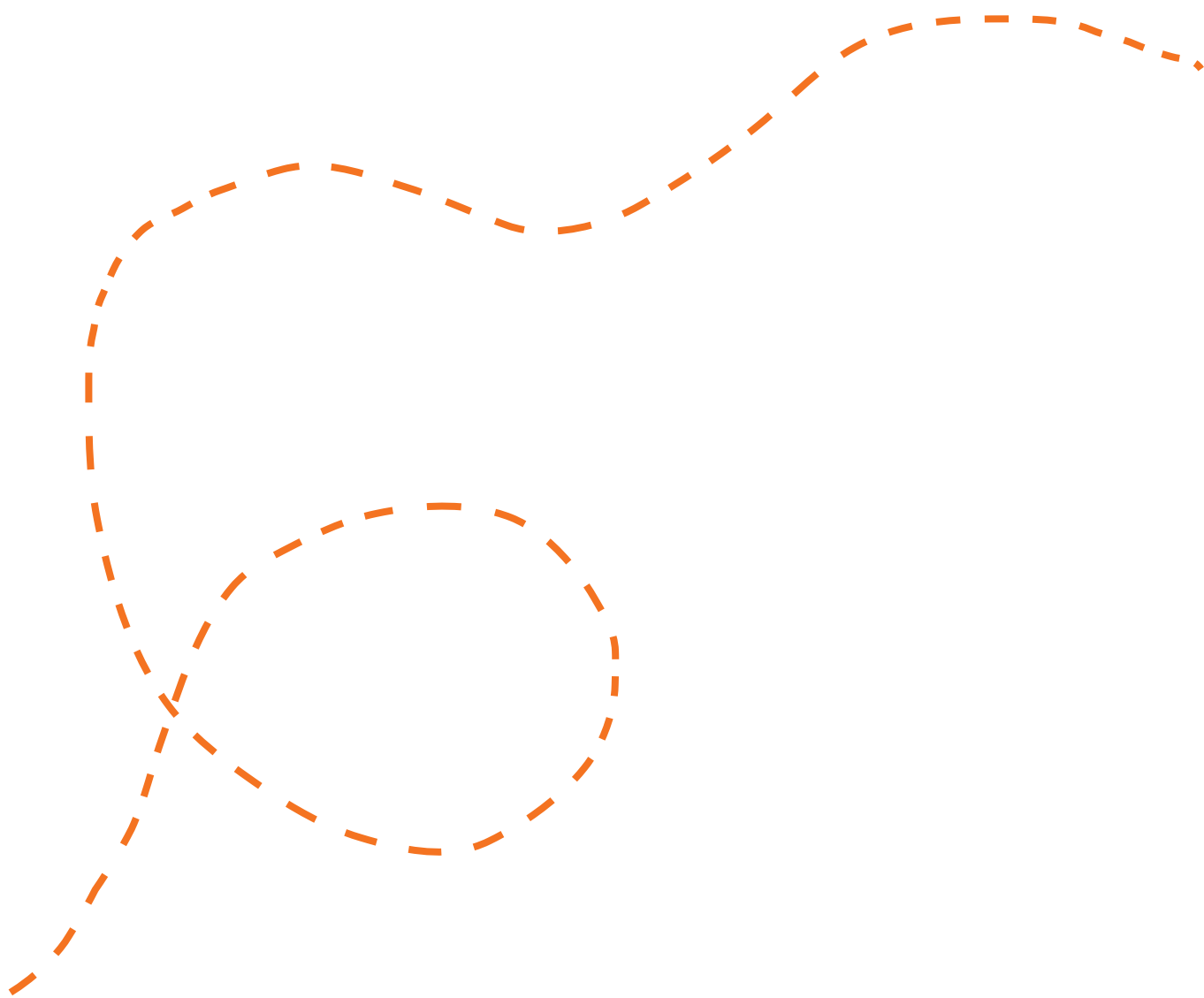
- Pokud by se děti v rolích obyvatel vesnice rozhodly, že nechtějí přijmout novou komunitu, využijte to pro další důležité učení pro život: jak přijímat věci, které nejsou podle mého. Nezapomeňte, že takové učení je třeba podpořit reflexí. V příběhu to můžete uvést následovně: děti představují pouze část vesnice, ostatní či starosta rozhodli jinak. Snažte se ale společně hledat cesty vedoucí k tomu, že se do co největší míry naplní potřeby všech zúčastněných.

- Motivovat děti k pokračování v příběhu lze také poukázáním na to, že příběhem se učíme, nabízí nám určité situace, se kterými se musíme vyrovnat, a proto potřebujeme, aby pokračoval. Pokud zde příběh ukončíme, přijdeme o možnost prožít, co by se stalo, kdybychom komunitu přijali.

Z čeho se skládají popisy epizod

- **Anotace** – stručně shrnuje, co se v dané epizodě odehraje jak v příběhu, tak v učení
- **Cíle** – jsou formulovány jako dlouhodobé vzdělávací záměry, ke kterým epizoda směřuje; volba konkrétních měřitelných cílů je na učiteli
- **Co nás zajímá** – klíčové otázky utvářející příběhovou linii vysvětlují, co žáci v dané epizodě budou prozkoumávat
- **Průběh epizody** – popisuje navrhované kroky jednotlivých epizod
- **Dramatické vstupy** – u většiny epizod tvoří jejich součást dramatický vstup, který posouvá příběh
- **Podpůrné aktivity** – lekce, které dětem mimo role pomáhají porozumět důležitým konceptům či prozkoumat témata, jež s příběhem souvisejí a často prohlubují globální rozměr příběhu; najdete je pod přímými odkazy nebo v příloze 3
- **Na co se zaměřit v reflexi** – tato část vám pomůže vyhodnocovat posun dětí, formou otázek zaměřuje pozornost na to, co sledovat; jsou zde uvedeny i příklady konkrétních otázek pro reflexi

Voda, důvod
k odchodu
linka příběhu

EPIZODA 0

VODA NÁS ZAJÍMÁ

Anotace

Děti by se měly připravit na práci s tématem vody, které je pro tento příběh klíčové. Prozkoumají, jaké zdroje vody existují a odkud a jak vodu získávají obyvatelé vesnic či měst u nás i ve světě.

Cíle

Děti:

- získají základní povědomí o funkci vody v ekosystému;
- získají a zpracují informace o různých zdrojích vody;
- prohloubí svoje povědomí o významu vody pro život na Zemi.

Co nás zajímá

- Co je to voda?
- Jaké zdroje vody existují?
- Jaké zdroje vody využívají lidé u nás a ve světě?
- Na co vodu potřebujeme a jak ji využíváme?

Průběh epizody

- Zvolte aktivity v závislosti na tom, nakolik je vaše skupina s tématem vody obeznámena. Děti by měly získat vhled do tematiky, porozumět významu vody pro život, a získat tak základní informace pro práci s příběhem. Zároveň to ale s novými fakty nepřehánějte, budete je moci prozkoumávat a dohledávat i v průběhu dalších epizod.
- Pokud jste se tématu již s dětmi věnovali, je možné epizodu přeskočit a například jen připomenout výstupy vaší práce s tématem.
- Je možné také pozvat do školy experta na téma vody nebo objednat vzdělávací program některé z organizací, které se tomuto tématu věnují.

Na co se zaměřit v reflexi

- Co pro děti voda znamená / jak ji vnímají?
- Jaké zdroje vody děti znají a jak rozumějí jejich fungování?
- Jak děti popisují význam vody pro svůj život a pro život na Zemi obecně?

EPIZODA 1

NAŠE KOMUNITA

Anotace

Děti společně vymyslí, v jakém prostředí se bude příběh odehrávat, a shodnou se na tom, jací lidé tam žijí. Společně se zamyslí nad pojmem komunita a nad tím, jak komunity fungují a co potřebují.

Cíle

Děti:

- vytvoří společně s ostatními prostředí příběhu a postupně je přijímají za své;
- shodnou se na tom, jaké jsou základní potřeby této komunity a jejích členů (s ohledem na zvolené prostředí);
- porozumějí tomu, že všichni jsme členové mnoha komunit, lokálních i globálních;
- porozumějí tomu, jaké jsou role a potřeby různých členů komunity.

Co nás zajímá

- Kde se nacházíme?
- Jak to tady vypadá?
- Jací lidé zde žijí?
- Jaké jsou jejich potřeby?

Průběh epizody

- Seznamte děti s úvodním příběhem.

Na odlehlém místě žila komunita lidí. Žili zde vcelku izolovaně, málokdy sem zavítali nějakí návštěvníci. Lidé tu žili spokojeně, k životu měli, co potřebovali. Starali se o svou vesnici i okolí, důležitý pro ně byl zejména zdroj vody, o který všichni pečovali. Voda byla pro tuto komunitu symbolem života. V místní kronice se o vodě píše skoro na každé straně, objevuje se v místních písních a příbězích, které si lidé vyprávějí.

- Prozkoumejte s dětmi různé možné varianty prostředí, ve kterém by se příběh mohl odehrávat (např. les, hory, pobřeží, ostrov, poušť, tundra...), a prodiskutujte, jaká jsou jejich specifika.
- Dohodněte se na prostředí, v němž se bude příběh odehrávat, kde bude komunita žít. Ujistěte děti, že detaily ještě bude možné měnit a rozvíjet, rámcově byste se ale měli shodnout na tom, zda se příběh bude odehrávat například na ostrově, v horách nebo na poušti.
- Prozkoumejte společně s dětmi význam slova „komunita“. Společně si zmapujte, do jakých komunit děti patří. Každý si může vytvořit vlastní mapu – doprostřed papíru napíše své jméno a kolem něj zachytí všechny komunity, společenství, do kterých patří (např. rodina, skautský oddíl, moje čtvrt, sportovní klub...). Diskutujte s dětmi: *Jaké jsou podobnosti nebo odlišnosti mezi jednotlivými komunitami? Jaká je vaše role v těchto komunitách? Čím jste komunitě prospěšní?*
- Postupně se vraťte ke komunitě z příběhu. Diskutujte s dětmi: *Jací lidé by tam měli žít? Jaké mohou být potřeby této komunity? Co vše potřebují ke spokojenému životu?*
- Dohodněte se na tom, kdo bude v komunitě žít. Můžete udělat například společný brainstorming, na jehož základě si poté děti zvolí, jaké budou jejich role v komunitě. V tuto chvíli se jedná o první návrh, své role budou děti rozpracovávat více v epizodě 4. Pro jasnější oddělování práce v rolích a mimo ně si ale již nyní mohou zvolit nějakou jednoduchou zástupnou rekvizitu, kterou si posléze dotvoří nebo vymění.
- Vytvořte koláž prostředí, v němž se bude příběh odehrávat. Může to být plakát, koláž nebo i trojrozměrný model, který budete v průběhu příběhu doplňovat a upravovat v závislosti na tom, co se v příběhu bude dít.

Podpůrné aktivity

Komunita – pomůže dětem porozumět, co to komunita je, do jakých komunit sami patří a jaký k nim mají vztah.

Diamant – děti diskutují, co je nejdůležitější pro dobré fungování komunity.

Plavba do nové země – umožňuje otevřít téma přání a potřeb a diskutovat o tom, co potřebujeme k životu.

Na co se zaměřit v reflexi

- Jak děti popisují různé komunity, ke kterým přísluší?
- Jak děti (ne)projevují respekt k odlišnostem v rámci své vlastní skupiny (třídy)?
- Jakým způsobem děti popisují potřeby lidí z příběhové komunity? Co považují za důležité?
- Do jaké míry jsou komunita a postavy, které si děti volí, rozmanité a odrážejí realitu světa kolem nás?

EPIZODA 2

SRDCE ŽIVOTA KOMUNITY

Anotace

Děti po předchozím zkoumání tématu vody rozhodnou, jaký zdroj vody bude jejich komunita využívat, a promyslí a navrhnu i technické detaily využívání vodního zdroje.

Cíle

Děti:

- porozumějí významu vody pro život;
- porovnájí podobnosti a rozdíly mezi spotřebou vody v našich domácnostech a jinde na světě;
- vyberou důležité informace o různých zdrojích vody a rizicích znečištění a prezentují výsledky zjištění ostatním ve třídě;
- se společně dohodnou, jaký zdroj vody bude využívat komunita z příběhu, a výběr podloží argumenty.

Co nás zajímá

- Proč je voda důležitá?
- Odkud se bere voda, kterou používáme?
- Je tento zdroj vody pro komunitu dostačující?
- Co by mohlo dostatek vody ohrozit?

Průběh epizody

- Můžete se vrátit zpět k aktivitě *Plavba do nové země* a seřadit podle důležitosti potřeby, které žáci vybrali. Diskutujte: *Jak je důležitá voda? Proč je důležitá?*
- Prozkoumejte spotřebu vody doma / ve škole / ve světě. Děti mohou například sledovat počet spláchnutí na záchodě, kolik spotřebují vody při sprchování, kolik při koupeli ve vaně atd. Výsledky mohou porovnat s průměrnou spotřebou vody jinde ve světě. Diskutujte nad otázkami typu: *Je voda luxusem, nebo nutností?*
- Zapojte prvky badatelské výuky: najděte s dětmi vzorek znečištěné vody z okolí školy a hledejte způsoby, kterými je možné ji vyčistit.
- Navažte na zkoumání různých zdrojů vody – zaměřte se na lokální i globální zdroje v různých prostředích (voda z nádrží či přehrad, studny, odsolování vody, sběr dešťové vody ze střech aj.).
- Pomozte dětem s přípravou návrhu zdroje vody pro komunitu z příběhu. Nasměrujte je otázkami: *Bude tato voda dostatečně čistá k pití? Bude vody dostatek pro všechny? Jak se voda dostane do domácností a dalších míst v komunitě? Bude nutné se o vodu starat?*
- Děti doplní zdroj vody do koláže prostředí, ve kterém se příběh odehrává. Případně do koláže doplní další potřebné detaily.

Podpůrné aktivity

Jiné způsoby péče o vodu: zavlažovací systém acequias a příklad Porto Alegre – lekce nabízí příklady ze světa, které ukazují specifické způsoby nakládání s vodou, jež zohledňují zapojení členů místních komunit.

Tvrzení o vodě – použijte výroky, na které děti odpovídají souhlasím/nesouhlasím. Zvolte tvrzení o vodě, která by měla provokovat k zamyšlení a diskuzi, například: Vody je na světě dostatek pro všechny. Prodej balené vody v PET lahvích by se měl zakázat. Voda není zboží, neměla by se prodávat.

La ngonpo – použijte aktivity z modulu voda této metodiky.

Kdo je za vodou – použijte aktivity z manuálu tohoto vzdělávacího programu, například aktivitu *Když je vody málo* (manuál obsahuje i podrobné informační podklady k tématu vody).

Na co se zaměřit v reflexi

- Jak děti zdůvodňují důležitost vody?
- Jak děti zdůvodňují svůj souhlas nebo nesouhlas s prezentovanými výroky o vodě?
- Jak se děti vyjadřují k rozdílné míře spotřeby vody u nás a ve světě?
- Jak děti spolupracují při rozhodování o výběru prostředí a postav příběhu?

EPIZODA 3

OSLAVA DNE VODY

Anotace

Děti hledají a zpracovávají informace o různých svátcích a oslavách. Komunita posléze připravuje a oslavuje nejvýznamnější den v roce – Den vody.

Cíle

Děti:

- vyhledají a analyzují informace o různých oslavách a svátcích v různých lokálních i globálních komunitách;
- srovnají různé vztahy k vodě a posoudí, jak tyto různé přístupy ovlivňují způsob, jak s vodou zacházíme;
- vyjádří pocity a svůj vztah k vodě skrze dramatizaci;
- reflektují vlastní vztah k vodě a vztah k vodě z pohledu příběhové komunity.

Co nás zajímá

- Co děti vědí a jaký mají vztah k různým svátkům a rituálům?
- Jakým způsobem komunita oslavuje vodu / zdroj vody?
- Co pro komunitu voda znamená? Jaký k ní mají vztah?

Průběh epizody

- Prozkoumejte, jaké různé svátky a oslavy děti znají a které dodržují. *Jak tyto svátky vy a vaši blízcí oslavujete? Jaké rituály dodržujete?*
- Seznamte děti s příklady reálných oslav svátku či rituálů, které pro ně budou pravděpodobně neznámé. Použijte co nejvíce vizuálních materiálů (video, fotografie), abyste dětem svátky co nejvíce přiblížili, a ukázky doplňte co nejkonkrétnějšími informacemi (kde se oslava odehrává, kdo jsou zúčastnění lidé, jaký je kontext události). Poté o oslavách diskutujte: *Co vás zaujalo? Co překvapilo? Co vám přišlo divné a proč? Co se vám líbilo? Chtěli byste se takového svátku zúčastnit? Proč ano/ne?*
- Pokud uznáte za vhodné, můžete se poté věnovat konkrétním tradicím spjatým s vodou, například otvírání studánek.

DRAMATICKÝ VSTUP 1: Děkování vodě

Cílem tohoto dramatického vstupu je zprostředkovat žákům zážitek z oslavy nejdůležitějšího dne v roce pro komunitu z příběhu – oslavu Dne vody. Obřad začíná v pravé poledne jednoho jarního dne na pasece nedaleko zdroje vody. Vaše třída bude představovat členy této komunity, kteří se oblečou do nejlepších šatů a sejdou se, aby společně pronesli slova, jež jsou pro ně velmi důležitá. Obřad je zakončen kolováním starobylého šálku, ze kterého se každý napije. Toto komunitní pití vody znamená začátek oslav s hodováním a hudbou, které trvají dlouho do noci.

Role: obyvatelé komunity (děti); hlavní zástupce/zástupkyně komunity (pedagog/pedagožka)

Dramatické techniky: improvizace celé skupiny

- Vysvětlíte dětem, že i komunita z našeho příběhu slaví jednou za rok velmi významný den a že nyní tuto oslavu společně prožijete. Znázorníte scénu z nejdůležitějšího dne v roce této komunity: nejdříve se účastníte velmi starobylého a důležitého obřadu. Je to něco velmi posvátného a všichni lidé berou obřad velmi vážně. Po jeho skončení bude den pokračovat hodováním a oslavou. Doplňte, že každý bude členem skupiny, která vykoná část obřadu. Vy se také zapojíte, a to jako jeden z hlavních zástupců komunity.

- Rozdělte děti do skupin po cca 4–5. Vysvětlete, že každá skupina dostane část textu básně oslavující vodu, kterou komunita každý rok společně v rámci oslav „přednáší“. Každé skupině rozdejte kopie s jednou částí textu (1, 2 nebo 3). Jejich úkolem je připravit, jak tuto část básně skupina přednese (je možné číst, recitovat, zpívat...). V tuto chvíli by si děti měly představit, že jsou obyvateli této komunity a voda je pro ně velmi důležitá – posvátná. Později tuto část básně přednesou jako součást obřadu.
- Do přednesu by děti měly zakomponovat například společný přednes, dramatizaci, pohyb, rytmické prvky apod. (zapojte prvky, které děti znají, a zároveň nechte dost prostoru pro jejich kreativitu).
- Během práce obcházejte skupiny, a pokud uznáte za vhodné, pomáhejte jim nebo poradte. Zdůrazněte dětem, že se připravují na obřad – jejich vystoupení by tedy mělo odpovídat charakteru takové události.
- Když jsou skupiny připraveny, postaví se do kruhu a vytvoří živou sochu zobrazující začátek obřadu.
- Vyprávějte:

Každý rok na jaře pořádá komunita obřad, kterým si její členové připomínají význam vody. Tento obřad je pro ně velmi důležitý. Připomínají si jím vzácnost vody a to, že jsme všichni součástí Země, jedné komunity. Obřadu a oslavy se účastní úplně všichni.
- Vstupte do role hlavního zástupce/zástupkyně komunity a začněte udávat rytmus, do kterého přednášejte první slova básně (použijte např. bubínek, dřívka či jiný rytmický nástroj). Děti také vstupují do rolí a jednotlivé skupiny přejdou do středu kruhu a přednesou další části básně.
- Na závěr obřadu nechte kolovat starobylý šálek s vodou, ze kterého se každý napije. Mezitím stále udávejte rytmus pomocí hudebního nástroje.
- Nakonec oznamte:

Obřad je u konce, nyní mohou začít oslavy.
- Ukončete dramatický vstup.

- ▣ **Mimo role:** Pokračujte reflexí dramatického vstupu a zážitku z obřadu. Jako první krok můžete děti nechat nakreslit nebo sepsat dojmy a zážitky z obřadu. Poté si výstupy práce společně prohlédnete a prodiskutujete.
- Diskutujte s dětmi o významu obřadu pro členy komunity: *Jak jste se při obřadu cítili? Co obřad pro komunitu znamená? Jaký je jejich vztah k vodě? Co znamená voda pro vás osobně?*
- Návazně můžete zařadit tvorbu vlastních básní či písní oslavujících vodu nebo vyhledat a společně číst jiné básně, písně či texty k tématu vody apod.

Podpůrné aktivity

Babička Cvrček – využijte krátký animovaný film a pracovní list. Babička Cvrček ve filmu představuje matku Zemi. Film je inspirovaný aymarskými mýty (Aymarové patří mezi původní obyvatele oblasti na pomezí Paraguaye a Bolívie).

Na co se zaměřit v reflexi

- Jakým způsobem děti popisují své pocity vztahující se k zážitku z obřadu?
- Jak děti popisují vztah členů komunity k vodě?
- Jak děti reagují na různé vztahy k vodě, se kterými se seznámily?
- Jakým způsobem děti během oslav vyjadřují porozumění významu vody pro život na Zemi?

Píseň vody

Hlasy předků se mne zeptaly:

Je možné koupit řeku?

Je možné vlastnit potok nebo vodopád?

1.

Moje matka mi vyprávěla, že

každá kapka vody je posvátná.

Každé zčeření hladiny, všechna skalnatá pobřeží.

Všechny opary nad hladinou.

Každý rákos a bzučící hmyz.

Jsou v srdcích a v paměti našeho lidu.

2.

Můj otec mi řekl, že

zná potoky, které se vinou krajinou.

Tak jako zná krev, která mu proudí v žilách.

Všichni jsme součástí Země a ona je součástí nás.

Voňavé bylinky jsou naše sestry.

Ryby, ptáci a ostatní zvířata jsou naši bratři.

Vodopády a potoky – všichni jsme jedna rodina.

3.

Otec mého otce mi řekl, že

voda je vzácná.

Sdílí duši s veškerým životem.

Doušek vody, jež mi dal život, spláchne také můj poslední výdech.

Voda i Země musejí zůstat posvátné,

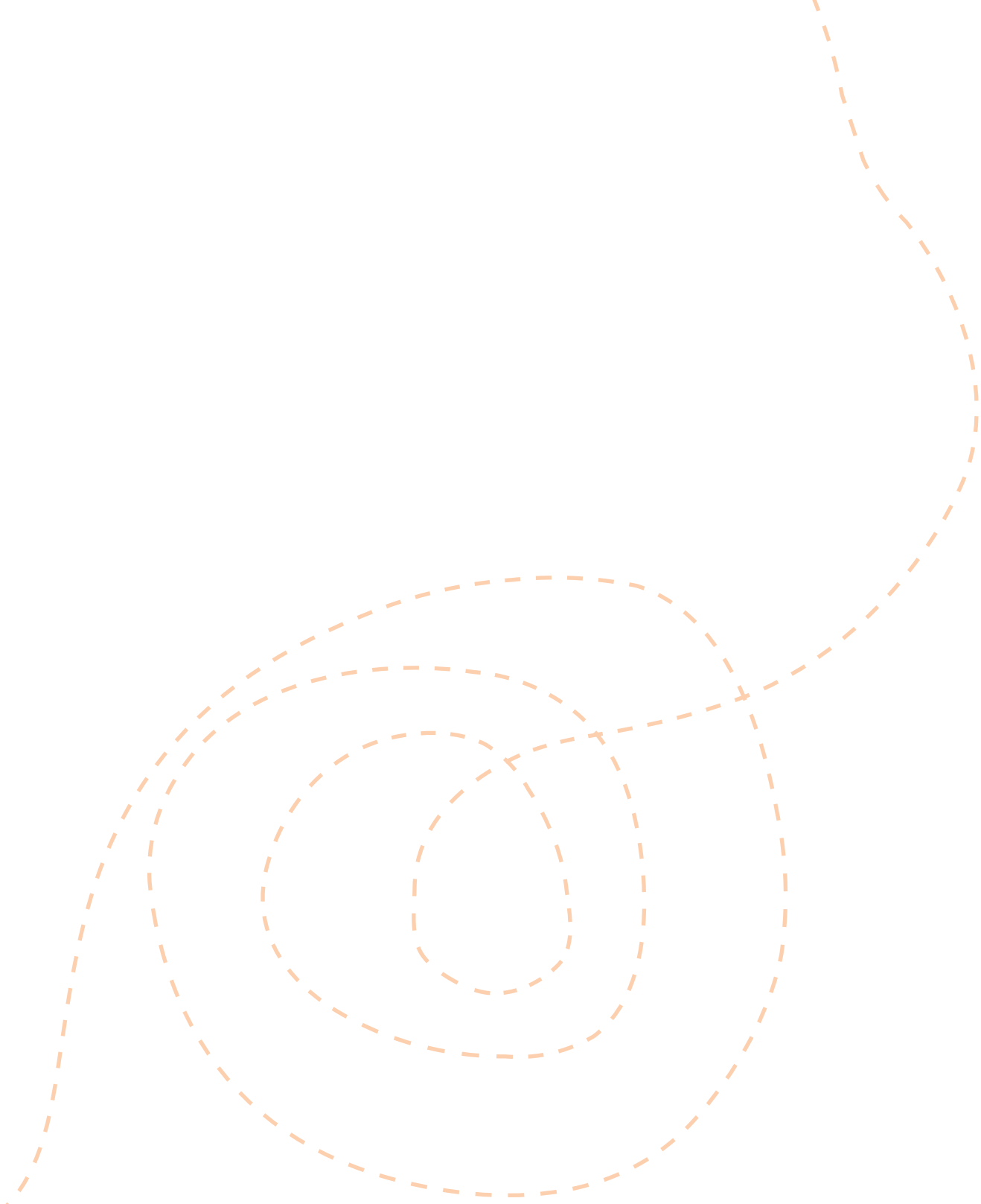
uhasí naši žízně

a osladí jarní úrodu.

Hlasy předků mi řekly:

Ochráňte vodu pro vaše děti a děti vašich dětí.

A milujte ji tak, jako jsme ji milovali my.

EPIZODA 4

DĚN V ŽIVOTĚ...

Anotace

Děti finalizují své postavy pro příběh, hlouběji se do postav vžívají a hledají, čím jsou komunitě prospěšné.

Cíle

Děti:

- finalizují své postavy a hlouběji se s nimi sžívají;
- formulují, v čem je jejich postava přínosem pro komunitu;
- zkoumají práva a povinnosti postav z příběhu i svá vlastní.

Co nás zajímá

- Jakým způsobem využívají obyvatelé komunity vodu?
- Jaké jsou jejich role a povinnosti v rámci komunity?
- Čím jsou jednotliví obyvatelé komunitě prospěšní?

Průběh epizody

- Rozdělte děti do skupin po čtyřech a věnujte čas rozhodování o rolích v komunitě, vzájemných vztazích, povinnostech a povoláních v rámci komunity. Skupiny obcházejte, vypyтайте se, pomáhejte jim volit role a promýšlet detaily.
- Dohodněte se na finálním složení postav a vytvořte jejich dvojrozměrné nebo trojrozměrné modely. Každé dítě by tedy nyní mělo mít vlastní roli. Děti by si měly vybrat role dospělých členů komunity (role dospělých umožňuje dětem zažít větší vliv – více možností, jak mohou ovlivnit život kolem sebe). Zvolené role ve vaší třídě mohou představovat jen část komunity, děti by si ale měly uvědomovat význam fungování komunit jako celku a role jednotlivých členů.
- Nyní by si děti také měly zvolit či vytvořit zástupnou rekvizitu, kterou budou pro svoji roli používat.
- Následně můžete prozkoumat vzájemné vztahy mezi jednotlivými postavami. Děti pak mohou vytvořit rodiny, ve kterých budou fungovat v rámci příběhu. To vám také později usnadní práci při rozdělování do skupin.

DRAMATICKÝ VSTUP 2: Den v životě...

Tento dramatický vstup představuje běžný den v životě komunity. Lidé se věnují svým každodenním činnostem. Nicméně mezi lidmi se povídá, že ne všichni se dostatečně starají o to, aby se zde lidem dobře žilo. Proto zástupce/zástupkyně komunity všechny svolá a žádá každou rodinu, aby předvedla, čím je komunitě prospěšná.

Role: členové komunity (děti), hlavní zástupce/zástupkyně komunity (pedagog/pedagožka)

Dramatické techniky: živé sochy, improvizace celé skupiny

- Vysvětlíte dětem, že nyní ztvárníte jeden den v životě komunity z příběhu a že po chvíli budete hrát roli zástupce komunity a všechny svoláte na společné setkání.
- Když jsou všichni připraveni, každá skupina (rodina) vytvoří živou sochu představující jejich „typické ráno“ (mohou např. jíst, vařit, připravovat se na práci atd.). Dohromady skupiny takto vytvoří obraz celé komunity.

- Posléze vyzvěte děti, aby scénu rozpochybovaly. Jednotlivci i skupiny pantomimicky vyjádří, jak vypadá jejich běžné ráno. V rolích na sebe mohou vzájemně reagovat (mluvit, doplňovat se pohybově).
- V roli zástupce komunity po několika minutách všechny svolajte. Můžete požádat několik lidí z komunity, aby vám pomohli ostatní svolat. Seznamte ostatní se svými obavami: povídá se, že někteří z členů komunity jsou trochu lenivější a dostatečně nepřispívají k dobrému fungování komunity. Každou skupinu (rodinu) vyzvěte, aby si připravila krátkou prezentaci (pantomimu s možným použitím slov) vyjadřující to, jak jsou komunitě prospěšní. Všichni se opět sejdou ještě téhož dne večer.
- Každá skupina si poté připraví krátkou prezentaci (cca na 1 minutu).
- Vyprávějte:

Toho večera se celá komunita znovu sešla. Pozorně si vyslechli každý příspěvek.
- Skupiny si sednou do kruhu. Každá je požádána, aby předvedla scénu, kterou si připravila. V roli zástupce komunity vyzvěte ostatní, aby komentovali, jak se jim zdá činnost skupiny přínosná pro život komunity. To udělají takovým způsobem, že vždy nejprve něco ocení a poté položí otázku. V roli je citlivě podporujte v tom, aby zpětnou vazbu poskytovali s respektem a konstruktivně.
- Až všechny skupiny odprezentují, dejte ještě prostor pro závěrečné komentáře či otázky. Poté všem poděkujte, ukončete dramatický vstup a vyzvěte děti, aby vystoupily z rolí.

- ▣ **Mimo role:** Následuje diskuze a reflexe. Protože to je jedna z prvních příležitostí, kdy se děti sžívají se svými postavami, můžete se ptát: *Jak jste se cítili v kůži své postavy? Jaká je? Co jste se o ní dozvěděli? A co jste se dozvěděli o ostatních členech komunity?*
- Dále se ptejte: *Jakým způsobem jsou jednotliví obyvatelé prospěšní celé komunitě? Jak mohou přispět ke zlepšení života v komunitě? Co dalšího by komunita potřebovala? Kdo a jak může zařídit, aby se to stalo?*
- Poté diskusi nasměrujte k dětem samotným a k jejich životu: *Čím myslíte, že jste prospěšní vy osobně? Čím jste užiteční svému okolí (rodině/třídě/kamarádům...)? Jak může každý z nás přispět k tomu, aby se život naší komunity (třídy/školy) v něčem zlepšil? Je to důležité? Proč?*

Podpůrné aktivity

Práva a povinnosti, Semafor práv (z publikace Cvičení a hry pro globální výchovu 2) – po aktivitě *Práva a povinnosti* můžete děti vyzvat, aby napsaly popisy svých postav, ve kterých zdůrazní jejich role a povinnosti v rámci komunity (zároveň zaměřte pozornost na to, jakým způsobem jejich postavy používají vodu a starají se o ni). Popis postav může mít podobu souvislého textu nebo například dotazníku, který předem připravíte.

Jak jsme prospěšní? – aktivita dětem umožní hlouběji se zamyslet nad tím, čím jsou nebo mohou být užiteční svému okolí.

Na co se zaměřit v reflexi

- Jakým způsobem děti popisují své postavy?
- Jakým způsobem děti popisují vztah postav k vodě?
- Co děti považují za prospěšné pro komunitu?
- Čím jsou děti podle svého úsudku prospěšné komunitě?
- V čem děti spatřují práva a povinnosti svých postav?
- Jak děti popisují svá vlastní práva a povinnosti?

EPIZODA 5

ZNEPOKOJUJÍCÍ ZPRÁVA

Anotace

Komunitu navštíví cizinec/cizinka. Přichází se zprávou, že v místě, odkud pochází, vyschl zdroj vody, a hledá pomoc. Komunitu čeká nelehké rozhodování.

Cíle

Děti:

- rozvíjejí empatii k lidem v nelehké životní situaci;
- procvičují formulování otázek a vlastního názoru a rozvíjejí dovednost naslouchání názorům druhých;
- učí se nahlížet na nelehkou situaci z různých úhlů pohledu a zvažovat různé možné důsledky rozhodnutí.

Co nás zajímá

- Kdo je cizinec/cizinka, který/á nás přišel/přišla navštívit?
- Odkud přišel/přišla?
- Co znamená zpráva, kterou nám přinesl/a?
- Můžeme mu/jí věřit?
- Jak můžeme komunitě pomoci?
- Co se stane, pokud komunitu přijmeme?
- A co se stane, pokud komunitu nepřijmeme?

Průběh epizody

- Komunitu navštíví cizinec/cizinka se zprávou, že v oblasti, odkud pochází, vyschl zdroj vody. Hledá pomoc. Rozhodněte se, zda neznámým návštěvníkem bude muž, či žena. Cizince můžete hrát přímo vy nebo si můžete pozvat kolegu či kolegyni.

DRAMATICKÝ VSTUP 3: Příchod cizince

Tento dramatický vstup se odehrává v průběhu běžného dne. Během toho, co se lidé zabývají svými každodenními činnostmi, přichází cizinec/cizinka a chce s lidmi mluvit. Lidé se shromáždí a vyslechnou si příběh: komunita, odkud cizinec/cizinka přichází, je sužována drastickým nedostatkem vody, protože voda je znečištěná a není vhodná k pití. Tento člověk byl poslán, aby vyhledal pomoc – chce požádat o možnost získat útočiště v prostředí vaší komunity. Místní lidé jsou skeptičtí a kladou mu mnoho otázek. Poté uspořádají setkání celé komunity, na kterém se musejí dohodnout, zda mohou cizinci/cizince věřit a zda komunitě nabídnou pomoc.

Role: členové komunity (děti), cizinec/cizinka (pedagog/pedagožka), zástupce/zástupkyně komunity (pedagog/pedagožka)

Dramatické techniky: improvizace celé skupiny

- Vysvětlíte, že tento dramatický vstup se bude odehrávat během běžného dne v životě příběhové komunity. Komunita je docela odříznutá od okolního světa a není zcela běžné, že ji někdo navštěvuje. Pokud se tak stane a dorazí nějaký neočekávaný návštěvník či návštěvnice, lidé se zpočátku mohou chovat nedůvěřivě.
- Prohlubování důvěry v postavy: děti si ve skupinách navzájem připomenou, jaké jsou jejich postavy v komunitě. Každý by měl o své postavě říct 3 informace týkající se jejich života (tyto informace mohou

vyjádřit ústně, dramatizovat nebo i napsat):

- 1) něco, co je dělá šťastnými;
- 2) něco, co je trápí;
- 3) nějaké přání, které mají pro celou komunitu.

- Vysvětlete, že za chvíli budete hrát roli cizince/cizinky – někoho, koho nikdo z jejich komunity dříve nepotkal. Jako zástupnou rekvizitu použijte například šálu nebo šátek. Podle toho děti poznají, že jste v této roli.

- Vyprávějte:

Je běžný den, lidé v komunitě se starají o své každodenní povinnosti.

- Skupiny (rodiny) vytvoří živé sochy zobrazující běžný den a na váš pokyn je rozpoohybují.
- Po nějaké chvíli přicházíte vy v roli cizince/cizinky. Oslovíte někoho z komunity s tím, že chcete mluvit se zástupcem/zástupkyní komunity. Požádejte, aby se celá komunita sešla. Vyprávějte, že jste na cestě dlouhé tři dny. Vaše komunita právě zažívá velmi dramatický nedostatek vody, která je navíc znečištěná. Lidé se obávají, že bez čisté vody nebudou schopni přežít. Komunita vás vyslala, abyste vyhledal/a pomoc – vaše komunita potřebuje najít nové místo k životu.

- ▣ **Mimo role:** Prodiskutujte s dětmi, co se v příběhu odehrálo. Nechte zaznít bezprostřední reakce. Děti poté ve skupinách připraví otázky, na které by se chtěly cizince/cizinky zeptat. Měly by například zjišťovat, zda a na základě čeho mohou cizinci/cizince věřit, jaká jsou jeho/její očekávání, jak velká je komunita apod.

- Poté znovu pokračujte v rolích tam, kde jste přestali. Obyvatelé a obyvatelky komunity pokládají připravené otázky. Je důležité, abyste jim v roli sdělili tyto informace: druhá komunita je zhruba stejně tak velká jako ta jejich (má stejný počet obyvatel); lidé tam začínají být nemocní, přicházejí o úrodu – kvůli nedostatku vody se jim nedaří nic vypěstovat; jste odhodlaní/á najít místo, kam by se mohla vaše komunita přestěhovat; jste přesvědčen/a o tom, že voda nevyschla z důvodu plýtvání nebo znečišťování – je to záhada; to nejdůležitější ale je, že komunita by se chtěla z těchto důvodů přestěhovat a začít žít tady. V roli sledujte reakce dětí a přizpůsobujte jim vše, co říkáte v roli (např. pokud skupina bude výrazně empatická a nebude spatřovat v přijetí nové komunity žádná rizika, zdůrazněte například určitá kulturní specifika či rozdíly s tím cílem, aby děti zvážily situaci z co nejvíce možných úhlů pohledu). Může se stát, že děti budou navrhnout jiné způsoby řešení než příchod komunity a společné soužití. V roli však trvejte na tom, že vaše komunita musí současný domov opustit a toto je pro vás jediná reálná možnost, kde najít nové útočiště. Poté, co jsou zodpovězeny všechny dotazy, cizinec/cizinka odchází s tím, že se druhý den vrátí pro odpověď.

- Děti zůstávají v rolích, ve skupinách nebo společně prodiskutujte bezprostřední emoce a reakce na setkání s cizincem/cizinkou. Ptejte se také, co by měla jejich komunita udělat.

- ▣ **Mimo role:** Prodiskutujte, co se v komunitě stalo. Pokud je to potřeba, dejte ještě dětem prostor na odfiltrování emocí a na reakce na setkání s cizincem/cizinkou i mimo role. Nyní mohou děti mluvit čistě za sebe. Poté je nechte prodiskutovat a sepsat argumenty pro a proti přijetí nové komunity. Každá skupina by měla vymyslet alespoň dva argumenty pro a dva proti. Po práci ve skupině mohou jít také „na návštěvu“ k jiné skupině a nechat se inspirovat jejich argumenty. Všechny argumenty poté nechte zaznít a prodiskutujte je. Pokoušejte se děti vést k tomu, aby na problém nahlédly z co nejvíce možných úhlů pohledu, a pokud si myslíte, že nějaké argumenty chybějí, zkuste se dále vyptávat nebo je sami zmiňte.

- Vysvětlete dětem, že lidé požádali zástupce/zástupkyni komunity, aby rozhodl/a. Ten/ta celou noc zvažoval/a všechny důvody, proč komunitu přijmout, nebo nepřijmout. Oznamte dětem, že za chvíli se dozvedí, k čemu dospěl/a.

- **Ulička svědomí.** Děti se nyní postaví do dvou řad čelem k sobě. Jedna strana bude představovat všechny argumenty, proč komunitu přijmout, a druhá strana naopak důvody, proč ne. Vy v roli zástupce/zástupkyně komunity pomalu procházíte uličkou, a když míjíte stojící děti, každé řekne jeden důvod (střídají se tedy argumenty pro a proti – uličkou můžete projít i zpět, aby děti měly možnost vyjádřit argument pro i proti). Nakonec se otočte čelem k dětem a vyprávějte:

Komunita požádala zástupce/zástupkyni komunity, aby rozhodl/a. Ten/ta celou noc zvažoval/a všechny důvody, proč komunitu přijmout, nebo nepřijmout...

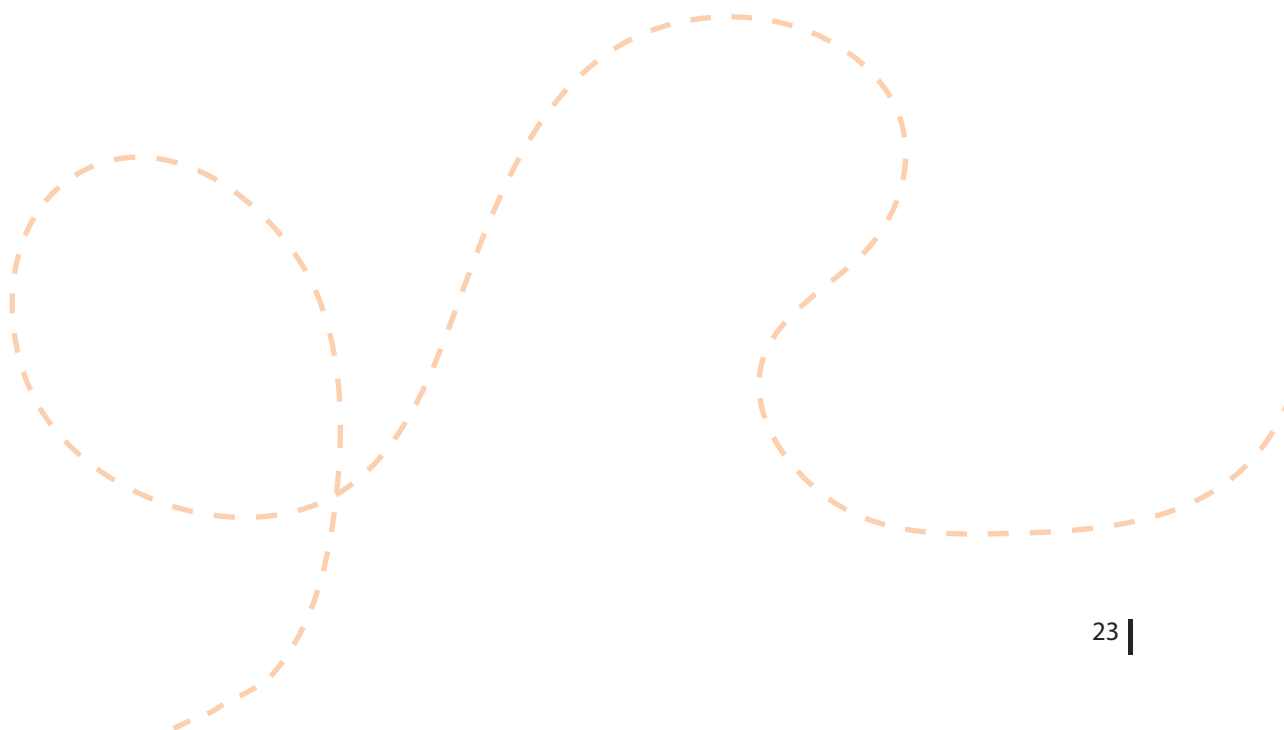
- Vstupte v roli zástupce/zástupkyně komunity:

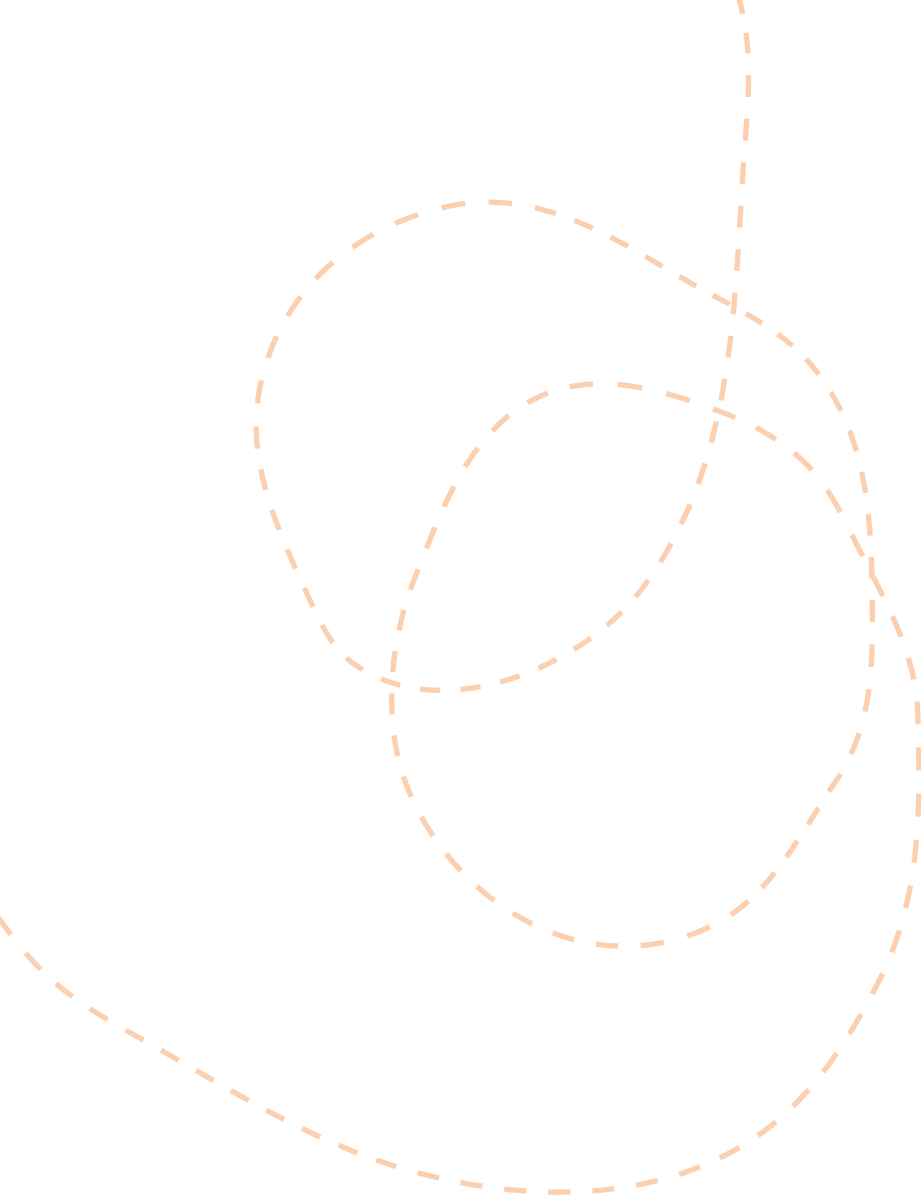
Dobré ráno. Byla to pro mne těžká noc, rozhodnutí, které musíme učinit je opravdu nelehké. Zvažoval/a jsem pečlivě všechny argumenty a dospěl/a jsem k tomuto rozhodnutí: musíme těm lidem pomoci, je to naše povinnost. Lidé by si navzájem měli pomáhat.

- **Mimo role:** Vystupte z role a tuto část s dětmi prodiskutujte a reflektujte. Ptejte se například: *Co se v příběhu stalo? Co si myslíte o rozhodnutí zástupce/zástupkyně komunity? Co si myslí o rozhodnutí vaše postava? Jak byste v roli zástupce/zástupkyně komunity rozhodli vy a proč?*
- Můžete navázat vytvořením tzv. mluvící hlavy – nakreslíte na velký papír hlavu zástupce/zástupkyně komunity, k níž děti připojí bubliny vyjadřující všechny myšlenky, které se mu/jí pravděpodobně honily hlavou během rozhodování.
- Diskutujte s dětmi na téma: *Proč bychom měli pomáhat druhým a co tomu brání?*
- Děti mohou vytvořit komiksové bubliny ke svým postavám, aby vyjádřily, co si o nové situaci postavy myslí (nebo říkají). Bubliny můžete doplnit do koláže.

Na co se zaměřit v reflexi

- Jakým způsobem děti prokazují kritické uvažování nad informacemi a požadavkem cizince/cizinky?
- Jak děti popisují své pocity vztahující se k tomu, že jiná komunita přišla o zdroj vody?
- Jakým způsobem děti vyjadřují/nevyjadřují empatii a obavy?
- Jakým způsobem děti vyjadřují své postoje k rozhodnutí zástupce/zástupkyně komunity?
- Jak se dětem daří spolupracovat a naslouchat různým argumentům?

EPIZODA 6

ODCHOD Z DOMOVA

Anotace

Obyvatelé komunity se vžívají do nových rolí – do lidí, kteří musejí opustit svůj domov. Diskutují o tom, co lidé v takové situaci asi prožívají a co potřebují.

Cíle

Děti:

- se vžívají do pocitů a potřeb lidí, kteří museli opustit domov;
- navrhují možnosti, jak zajistit, aby byly naplněny potřeby nově příchozích i původních obyvatel;
- rozvíjejí empatii a dovednost naslouchat názorům druhých.

Co nás zajímá

- Kdo jsou noví lidé a jaké jsou jejich příběhy?
- Jaké jsou jejich potřeby?
- Když musíte opustit domov, mění se nějak vaše potřeby?
- Jak místní reagují na nově příchozí?
- Jaké to asi je přijít jako uprchlík/uprchlice do naší země?

Průběh epizody

- Epizodu začněte dramatickým vstupem. Během něj můžete udělat fotografie, které budete následně analyzovat – prozkoumávat řeč těla dětí, výrazy obličeje atd.

DRAMATICKÝ VSTUP 4: **Odchod z domova**

Uběhl týden a komunita trpící nedostatkem vody dokončuje přípravy na odchod z domova. Mezitím se druhá komunita připravuje na jejich příchod. Ani pro jednu stranu to není jednoduchá situace.

Role: lidé opouštějící domov (děti)

Dramatické techniky: živé sochy, improvizace celé skupiny

- Vysvětlíte dětem, že nyní se vžijí do nových rolí lidí, kteří musejí opustit svůj domov z důvodu nedostatku vody. Jejich zdroj vody téměř vyschl a situace nevypadá dobře. Nemohou dále žít v zemi svých předků. Děti nyní ztvární, co se dělo, když komunita zjistila, že musí, pravděpodobně navždy, opustit své domovy.
- Děti vytvoří skupiny představující jednotlivé rodiny. Mají za úkol připravit 3 živé sochy s těmito zadáními:
 1. Moment, kdy se od jednoho člena skupiny dozvědí zprávu, že budou muset opustit domov
 2. Moment, ve kterém zachytí své přípravy na odchod
 3. Moment, kdy domov opouštějíJejich úkolem dále bude propojit tyto tři sochy pomalým pohybem – plynule přejít z jedné živé sochy do druhé.
- Poté, co skupiny mají živé sochy připraveny, začněte vyprávět:

Za soumraku, těsně před úplňkem, se všechny rodiny dozvěděly špatnou zprávu: brzy ráno musejí všichni natrvalo opustit svůj domov a vydat se na cestu do nového útočiště.

Poté skupiny postupně předvedou připravené živé sochy. Z pozice, kterou utvořili pro třetí živou sochu, potom všichni společně odejdou stejným směrem (např. směrem ven ze třídy, což symbolizuje odchod komunity z domova). Odchod můžete doprovodit hudbou. V průběhu odcházení se na určený signál (štronzo) všichni zastaví a každá postava sdílí, co pro ni odchod z domova znamená.

- Tímto sdílením dramaturgii ukončete a vystupte z rolí.

- **Mimo role:** Diskutujte společně o tom, co se stalo. *Jaké jsou asi pocity lidí z komunity, která musí opustit domov? Co prožívají? Co asi nejvíce potřebují? Jak byste se v takové situaci cítili vy? Znáte někoho, kdo podobnou situaci zažil?*
- Na základě zážitku z dramaturgie děti sestaví seznam toho, co nově příchozí lidé budou pravděpodobně potřebovat (např. střecha nad hlavou, jídlo, pocit bezpečí...). Můžete použít stejné karty jako v aktivitě *Plavba do nové země*, ztvárnit seznam vizuálně například formou koláže apod.
- Každé dítě se může vyjádřit k tomu, jak si myslí, že bude jeho postava reagovat na nově příchozí. *Budou je vítat, nebo budou ostražiti? Jak se budou tvářit? Co budou říkat/dělat? Jaké budou asi jejich potřeby?*
- Poté s dětmi diskutujte o tom, co by měly obě komunity udělat pro to, aby byli spokojeni jak původní, tak nově příchozí obyvatelé: *Co mohou udělat původní obyvatelé pro nově příchozí? Co mohou udělat nově příchozí pro původní obyvatele? Jak to zařídit, aby se zde všichni cítili dobře a bezpečně?*
- Prozkoumejte s dětmi pozitiva a negativa nové situace jak z pohledu původní komunity, tak z pohledu nově příchozích. Různé pohledy na věc mohou být vyjádřeny pomocí příběhů, básniček, výtvarným zpracováním apod.
- Pokud jste během dramatického vstupu pořídili fotografie, společně si je prohlédněte a zaměřte se na řeč těla dětí, výrazy obličeje atd. Diskutujte o tom, co vyjadřují, jak se asi postavy cítí, co prožívají atd.

Podpůrné aktivity

Kufr na cestu – v jednoduché aktivitě se děti vžívají do situace, kdy si musejí sbalit kufr na cestu. Jedou do cizí země, nevědí přesně kam ani na jak dlouho.

Přechod hranice – jednoduchá hra, při níž děti zažívají situaci při přechodu hranic a překonávání překážek.

Zátah na hranicích – podobná hra simulující setkání s celníky, po které děti navíc diskutují o potřebách lidí procházejících přes hranice.

Aktivity z příručky Buzola – vyberte aktivity z tématu *Hranice*.

Na co se zaměřit v reflexi

- Jakým způsobem děti popisují pocity a potřeby nově příchozí komunity?
- Daří se dětem představit si situaci z pohledu druhé komunity?
- Jak děti uvažují o způsobech, které mohou oběma komunitám pomoci naplnit jejich potřeby?
- Jakým způsobem děti vyjadřují empatii nebo strach a obavy?

EPIZODA 7

VODA ZAČÍNÁ VYSYCHAT

Anotace

V komunitě, kde nyní žijí původní i nově příchozí obyvatelé společně, nastává problém – voda začíná vysychat i zde. Lidé se snaží nové situaci porozumět a hledat vhodná řešení.

Cíle

Děti:

- pátrají po příčinách a dopadech nedostatku vody;
- propojují zážitek ze situace z příběhu s reálnými případy nedostatku vody ve světě;
- navrhnou možná řešení pro komunitu z příběhu.

Co nás zajímá

- Proč ubývá vody?
- Jaké to způsobuje problémy?
- Jaké problémy mohou nastat v budoucnu?
- Děje se něco podobného ve světě? Jaká řešení se realizují?
- Jaké další kroky komunita podnikne?

Průběh epizody

- Na úvod si společně připomeňte, co se v příběhu doposud odehrálo. Děti sedí v kruhu na zemi. Začněte vyprávět: *Na začátku tohoto příběhu...* Děti pokračují směrem po kruhu, každý řekne část příběhu. Postupně tak rekapitulují všechny důležité události. Důležité momenty příběhu si můžete také vizualizovat – kreslit symboly nebo je zakomponovat do koláže vesnice.

DRAMATICKÝ VSTUP 5: Voda začíná vysychat

Uběhlo několik týdnů. Obě komunity se k sobě stále chovají ostražitě, ale zdá se, že si nově příchozí začínají pomalu zvykat – i když pro ně není lehké si zvyknout na nové prostředí. Stejně tak se s novou situací musejí vyrovnávat původní obyvatelé. Tato scéna představuje typický den, všichni obyvatelé se starají o své každodenní povinnosti. Vtom jeden z členů původní komunity zjistí, že voda začíná vysychat i zde. Komunitou se zpráva začíná rychle šířit.

Role: člen komunity, který zjistí, že dochází voda (pedagog/pedagožka), ostatní členové komunity (děti)

Dramatické techniky: živé sochy, improvizace ve dvojicích

- Vysvětlíte, že tato scéna se bude odehrávat několik týdnů po příchodu nových obyvatel. Je ráno a všichni členové komunity se starají o své každodenní povinnosti. Oznamte, že za chvíli budete hrát roli jednoho z původních obyvatel komunity. Děti budou pozorovat, co postava říká a co dělá; ta ale nebude vědět, že ji někdo pozoruje. Děti by proto na ni neměly mluvit.
- Děti vytvoří živé sochy představující jejich postavy z příběhu v situaci během běžného rána. Na váš pokyn pak sochy rozpohybují. Po čase řekněte „štronzo“, sochy se zastaví a pozorují vás v roli. Vy představujete postavu, která zjistí, že v místním zdroji už není téměř žádná voda. Znepokojeně si povídáte sám/sama pro sebe:

Cože? To není možné! Kde je všechna voda? Nemůžu věřit tomu, že se tohle stane i nám. Za to můžou ti noví lidé. Než přišli, bylo všechno v pořádku. Pak nám začali brát naši vodu a jídlo. Co budeme dělat?

■ **Mimo role:** Prodiskutujte s dětmi, co se stalo. Ptejte se: *Co jste viděli? Jak se asi cítila postava, kterou jsme viděli? Co se jí asi honilo hlavou? Co myslíte, že tato postava udělala potom?*

■ Řekněte dětem, že nyní sehraji scénu, jak se zvěsti o nedostatku vody šíří mezi původní komunitou. Všichni se budou procházet po místnosti, potkávat ostatní a ve dvojicích mluvit o tom, co se děje a kdo za to může (improvizace ve dvojicích).

■ Vyprávějte:

Zvěsti o nedostatku vody se rychle šíří mezi lidmi. Každý si šušká o tom, kdo za to může...

Děti vstoupí do rolí. Chvilí si povídají ve dvojici, na váš signál přestanou, posunou se dál a povídají si zase s někým jiným. Měly by šířit všechny nové zprávy, které se dozvedí. Po několika výměnách je přerušte „štronzem“. Vysvětlete, že nyní budete procházet mezi nimi, a jakmile dáte ruku na ramena nějaké dvojici, ta znovu na pár sekund pokračuje v rozhovoru (ostatní tedy uslyší, o čem mluví). Poté dáte pokyn, aby dvojice přestala, a posunete se k někomu dalšímu.

■ **Mimo role:** Ptejte se děti: *Jaké informace jste slyšeli? Co si o tom myslíte?* Společně sepište na tabuli nebo na velký papír všechny zvěsti, které se mezi lidmi rozšířily. Prodiskutujte s dětmi souvislost mezi nedostatkem vody a příchodem nové komunity.

■ Nyní se s dětmi podívejte na to, jak se asi cítí nově příchozí komunita, která zaslechla tyto zprávy. Zopakujte improvizace ve dvojicích – dvojice postupně znovu sehraji část rozhovoru, přičemž ostatní se vžívají do nově příchozích obyvatel.

■ **Mimo role:** Prodiskutujte s dětmi, jak se jejich postavy cítily, když slyšely tyto zvěsti. Pocity sepište.

- Prozkoumejte téma „šíření zvěstí / poplašných zpráv / pomluv“. Diskutujte o tom, jak takové zvěsti vznikají, kdo a jak je šíří a jak zjistit a ověřit, zda jsou založené na pravdivých informacích, a jak lze získat důkazy o jejich pravdivosti, nebo nepravdivosti. Ptejte se dětí na jejich osobní zkušenosti.
- V následujících dnech se s dětmi věnujte zkoumání možných důvodů znečištění a nedostatku vody – jak v příběhu, tak v reálném světě (důvodem mohou být např. zavlážením, ozbrojené konflikty, průmyslová výroba, změny klimatu). Děti mohou pracovat ve skupinách nebo samostatně, hledat například články v novinách, encyklopediích nebo na internetu.
- Děti prezentují výsledky výzkumu ostatním. Poté navrhnou, jakým způsobem by mohla situaci řešit komunita z příběhu. O navržených řešeních diskutujte.

Podpůrné aktivity

Strom problému – tato technika povede děti ke zkoumání příčin a důsledků problému, ale i k jeho řešení. Popis metody najdete například na stránkách www.lidevpohybu.eu. Jako téma zadejte např. „*V naší komunitě dochází voda*“.

Problémy vody – pracovní listy programu Ekoškola (doporučujeme zjednodušit texty).

Na co se zaměřit v reflexi

- Jak děti reagují na zvěsti, které slyší v rolích obyvatel z nově příchozí komunity?
- Jakým způsobem děti vyjadřují empatii nebo obavy směrem k nově příchozím obyvatelům (ať už v roli, nebo mimo ni)?
- Do jaké míry si děti spojují události z příběhu s reálnými problémy s nedostatkem vody ve světě?
- Jaká řešení situace děti navrhnou?

EPIZODA 8

JAK PŘÍBĚH KONČÍ?

Anotace

Situace se zhoršuje – vody stále ubývá a čím dál více obyvatel je nemocných. Hodně členů původní komunity si myslí, že by noví obyvatelé měli odejít. Přijíždí zahraniční pozorovatel/ka, který/á se snaží přivést komunitu k jednomu stolu tak, aby společně našli řešení.

Cíle

Děti:

- využijí doposud získané poznatky pro rozpoznání toho, co se děje s vodou;
- přemýšlejí o tom, jak situaci vidí různí členové komunity;
- diskutují a používají argumenty podložené důkazy;
- formulují možná řešení situace a zvažují jejich možné dopady.

Co nás zajímá

- Proč ubývá vody a jak to mění situaci komunity?
- Kde je voda stále dostupná a jak ji můžeme získat?
- Co bychom měli dělat?

Průběh epizody

- Oznamte dětem, že vody v komunitě stále ubývá – více a více lidí nemá přístup k vodě. Noviny napsaly o této situaci článek, v němž se tvrdí, že celá komunita bude muset odejít. Diskutujte s dětmi nad otázkami: *Jak budou asi lidé reagovat? Co bude komunita dělat? Co se stane, pokud na situaci nebudou reagovat? Jak se změní jejich život?*
- Velká část členů původní komunity si myslí, že by nově příchozí lidé měli odejít. Lidé jsou rozděleni. Připravuje se velká diskuze, která by měla pomoci najít řešení.

DRAMATICKÝ VSTUP 6: Velká diskuze

Zprávy o problémech komunity se začaly šířit do světa. Na místo přijel/a nezávislý/á pozorovatel/ka a vyzval/a celou komunitu (včetně původních obyvatel i nově příchozích), aby se sešli a diskutovali o vzniklém problému a snažili se najít možná řešení. Všichni se potkají, aby situaci důkladně prodiskutovali. Pozorovatel/ka nakonec také vyzpovídá některé z lidí, kteří byli nedostatkem vody zasaženi. To je natáčeno pro mezinárodní televizní vysílání.

Role: zahraniční pozorovatel/ka (pedagog/pedagožka)

Dramatické techniky: improvizace celé skupiny, horké křeslo

- Sdělte dětem, že situace v komunitě a problémy způsobené nedostatkem vody se zhoršují. Na místo přijel/a nezávislý/á pozorovatel/ka, aby zjistil/a závažnost situace a zkusil/a komunitě pomoci najít řešení.
- Vyprávějte:

Celá komunita, původní i nově příchozí obyvatelé se sešli, aby počkali na mezinárodního pozorovatele. Ten k nim po příjezdu promluvil: „Jsem velmi rád za příležitost potkat se s lidmi, pro které jsou velmi důležité jejich

tradice a kteří mají blízký vztah k zemi a k vodě. Přišel jsem, abych vám pomohl spojit to, co vás nyní rozděluje, a abychom společně zkusili najít cesty k vyřešení problémů. Můžete mi prosím říci více o tom, co vás trápí?"

Dejte prostor na vyjádření všem, kteří chtějí promluvit. Vy v roli trpělivě naslouchejte, zdržte se komentářů nebo hodnocení, pouze pokládejte doplňující otázky. Poté pokračujte:

Myslím, že je potřeba vše upřímně a na rovinu prodiskutovat a vyslyšet všechny názory a pohledy na věc. Prosím, běžte teď domů, vše si promyslete, prodiskutujte a zformulujte si svoje názory a argumenty. V diskuzi budeme pokračovat dnes večer.

- **Mimo role:** Skupiny mají za úkol připravit si svůj návrh na řešení situace – měly by se zaměřit na důvody pro i proti tomu, aby noví obyvatelé zůstali, a také na návrhy, jak řešit problémy s nedostatkem vody nyní i v budoucnosti. Děti budou muset shromáždit a třídít potřebné informace a poté je prezentovat ostatním. **Tato část je stěžejní pro vyústění celého příběhu, věnujte jí proto dostatek času.** Konkrétní zadání pro práci zvolte s ohledem na vaši skupinu, stejně jako kritéria pro prezentaci či jiný výstup skupinové práce.
- Diskuzi povedete vy v roli pozorovatele. Židle v místnosti uspořádejte tak, aby na sebe všichni viděli. Zástupci skupin jsou poté vyzváni, aby přednesli své návrhy na řešení situace. Ostatní se mohou vyptávat. Dejte prostor pro diskuzi a zvažujte možné dopady jednotlivých řešení. Návrhy průběžně zaznamenávejte tak, aby na ně skupina viděla.
- Můžete zařadit techniku „horké křeslo“ – jeden člen skupiny se ve své roli usadí na židli před ostatní a ti se ho pak ptají na názory a zkušenosti, které v komunitě zažil. V horkém křesle se může vystřídat několik lidí – je vhodné, aby zaznělo co největší spektrum zkušeností a názorů.
- Poté směřujte diskuzi k hledání nejvhodnějšího řešení. Shrňte všechny důležité argumenty a informace a společně formulujte, jak budete situaci řešit. V tento moment je klíčová vaše role. Cílem je pomoci komunitě najít řešení, které naplní potřeby všech zúčastněných.
- **Mimo role:** Reflektujte průběh diskuze, ptejte se na podstatné momenty, důležité argumenty, které zazněly, i na nové názory a pohledy, jež dříve nebyly slyšet: *Co se stalo? Jaký máte z diskuze pocit? Co důležitého podle vás zaznělo? Co pro vás bylo nové nebo překvapivé? Co si myslíte o rozhodnutí, ke kterému komunita dospěla?*
- Na závěr v roli pozorovatele udělejte rozhovory s lidmi z komunity pro televizní vysílání. Každá skupina si připraví, nacvičí a poté před kamerou zahraje krátkou reportáž o situaci v komunitě. Jeden z členů skupiny bude reportér, ostatní budou představovat členy komunity. Reportáž by měla zachytit problémy i aktuální situaci v komunitě stejně jako způsob řešení, pro který se rozhodli. Pokud to uznáte za vhodné, můžete dětem pro inspiraci pustit nějaké krátké televizní reportáže. Poskytněte jim také několik příkladů otázek, na které se mohou reportéři ptát.

- **Mimo role:** Pustte si reportáže a diskutujte: *Co jsme v reportážích viděli? Jaká je nyní situace v komunitě? Co by podle vás měla komunita dělat? Co je podle vás nyní důležité?*

Na co se zaměřit v reflexi

- Jaká řešení děti navrhnou a jak je zdůvodňují?
- Do jaké míry jsou děti schopny zohledňovat potřeby druhých a zároveň své vlastní?
- Do jaké míry jsou děti schopny přemýšlet nad dopady jednotlivých řešení?

EPIZODA 9

CO JSME SE NAUČILI?

Anotace

V závěrečné epizodě byste měli využít výsledky práce z celého příběhu a reflektovat nové zkušenosti a poznatky. Měla by sloužit k uzavření celého příběhu a sdílení výstupů s širší komunitou.

Cíle

Děti:

- reflektují celý příběh a formulují, jak zkušenosti a poznatky mohou využít v budoucnu;
- zvažují a navrhují konkrétní způsoby, kterými mohou ovlivnit dění ve svém okolí nebo ve světě;
- prezentují (na úrovni školy/obce), co se naučili a jak nové zkušenosti využijí.

Co nás zajímá

- Jaká ponaučení si můžeme z příběhu vzít?
- Jak s novými poznatky a zkušenostmi naložíme?
- Můžeme měnit věci v našem okolí nebo ve světě? Proč? Jak?
- Jakým způsobem se můžeme o nové zkušenosti podělit s ostatními?

Postup

- Reflektujte s dětmi celý příběh. Můžete například kreslit leporelo s nejdůležitějšími momenty příběhu. Rekapitulujte, co vše se v příběhu stalo, co komunita zažila a co jste se naučili. Diskutujte o tom, jak získané zkušenosti můžete využít v životě.
- Diskutujte s dětmi o jejich možnostech a schopnostech něco změnit. Můžete využít například konkrétní příklady z vašeho okolí (školy, obce apod.).
- Vyberte a připravte způsob, skrze který ukážete ostatním ve škole, co jste se díky práci s příběhem naučili. Připravte například výstavu výstupů, které jste v příběhu vytvořili, nebo uspořádejte oslavu, při níž budete informovat ostatní děti, zaměstnance školy a rodiče, co jste díky příběhu zažili. Děti také mohou napsat článek pro školní noviny nebo místní zpravodaj o tom, co se v příběhu událo a jak se se situací vypořádali.

Podpůrné aktivity

Proměnit slova v činy: globální občané

Věci může měnit každý

Proměnit slova v činy: sféry vlivu

Tyto aktivity by měly směřovat žáky k tomu, aby rozpoznali vlastní potenciál měnit věci kolem sebe. Aktivity najdete v příručce *Přehod' výhybku, nedívej se na svět černobíle!*

Na co se zaměřit v reflexi

- Jak děti rekapitulují, co vše se odehrálo v příběhu? Na co kladou důraz?
- Jak dokážou své zkušenosti z příběhu převést do svého života?
- Vyjadřují děti potřebu měnit něco ve svém okolí? Co chtějí měnit a jak?
- Jak se můžeme společně snažit o to, abychom navrhovaných změn dosáhli?

Přílohy k příběhu Voda, důvod k odchodu

PŘÍLOHA 1

JAKÉ DOVEDNOSTI MŮŽEME DÍKY PŘÍBĚHU VODA, DŮVOD K ODCHODU ROZVÍJET

KOMPETENCE K UČENÍ (DOVEDNOST UČIT SE)	
Práce s informacemi	<ul style="list-style-type: none">■ Děti vyhledávají informace. (Témata: zdroje vody; spotřeba vody; svátky a slavnosti)■ Děti využívají známé informace ve vlastní tvorbě. (Témata: tvorba prostředí příběhu; oslava vody)■ Děti dávají informace do souvislostí. (Je možné, že podobná situace jako v příběhu nastala nebo nastane i ve vašem okolí, ve světě? Témata: migrace; vysychání vody)
Skupinové práce a kooperativní činnosti	<ul style="list-style-type: none">■ Děti řeší některé úkoly v malých skupinách. (Témata: stavba vesnice; slavnost vody; příprava na odchod z domova)
Hodnocení a sebehodnocení	<ul style="list-style-type: none">■ Děti si dávají vzájemně zpětnou vazbu. (Jaká jsou pro a proti přijetí uprchlíků? Co je důležité mít s sebou při odchodu z domova? Proč?)■ Děti reflektují svou činnost. Dívají se na jednání občanů vesnice a reflektují je z pohledu žáků školy – jako by se dívali na film. (Jak se občané chovali? Souhlasíš s jejich chováním? Jak se chovala tvoje postava?)
Kritické myšlení	<ul style="list-style-type: none">■ Děti hledají důkazy a posuzují jejich důvěryhodnost. (Opravdu vysychání vody souvisí s přijetím nové komunity?)■ Děti rozlišují rozdíly mezi faktem a názorem. (Kdo jsou nově přichodzí lidé? Co o nich opravdu víme a co si myslíme? Jak se mění náš názor na ně během příběhu? Na základě čeho? Co víme určitě?)■ Děti hledají, jestli je v jejich životě potřebné ověřovat fakta a hledat důkazy. (Témata: důvěryhodnost a pravdivost informací; pomluva)■ Děti se učí, že mohou na základě důkazů a nových informací měnit názor. (Téma: reflexe postoje k uprchlíkům během příběhu)
Plánování a vyhodnocování plánů	<ul style="list-style-type: none">■ Děti společně i individuálně plánují a své plány vyhodnocují. (Jak postavit vesnici? Jak se připravit na příchod nové komunity? Jak se připravit na odchod z domova?)
Práce s otázkou	<ul style="list-style-type: none">■ Děti se učí klást otázky, aby zjistily názor ostatních a aby získaly, ověřily si a upřesnily potřebné informace. (Téma: příchod cizince s žádostí o pomoc)
Vyvozování závěrů	<ul style="list-style-type: none">■ Děti na základě zážitku z příběhu vyvozují závěry o vlastním učení. (Co jsme se naučili? Jak to využijeme v životě?)

KOMPETENCE K ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ (DOVEDNOST ŘEŠIT PROBLÉMY)	
Různá řešení problému	<ul style="list-style-type: none">■ Hrou v rolích jsou děti motivovány k tomu, aby hledaly řešení a následně jej prezentovaly a obhajovaly před skupinou. (Témata: plánování vesnice; rozhodování o přijetí uprchlíků)■ Děti se učí zvažovat různé možnosti před rozhodnutím.
Osobní angažovanost při řešení problému	<ul style="list-style-type: none">■ Děti hledají možnosti své „postavy“ při řešení problému. (Jak se má postava podílit na životě vesnice? Čím je má postava užitečná?)
Důsledek rozhodnutí	<ul style="list-style-type: none">■ Děti mají příležitost prožít i důsledek špatného rozhodnutí a poučit se z chyb. (Obvinili jsme členy nově přichodzí komunity ze znečištění zdroje vody. To se ukázalo jako nepravda. Jak situaci vyřešit? Jak se nám bude dařit spolu dál žít?)
Pravidla a zákony	<ul style="list-style-type: none">■ Děti řeší pravidla soužití všech občanů v obci a pravidla soužití s nově přichodzími.■ Děti se učí pravidla nastavovat, dodržovat a v případě potřeby společnou domluvou měnit.

Sounáležitost s ostatními	<ul style="list-style-type: none"> ■ Děti zkoumají svá práva i práva ostatních a hledají možnosti, jak spolu žít, aby byli všichni spokojeni. (<i>Téma: hledání pravidel pro soužití s nově příchozími</i>)
----------------------------------	--

KOMPETENCE KOMUNIKATIVNÍ (DOVEDNOST DOMLUVIT SE)	
Diskuze	<ul style="list-style-type: none"> ■ Děti diskutují o problémech vesnice. ■ Děti se učí naslouchat názorům ostatních i prezentovat svůj názor pomocí argumentů.
Zpětná vazba	<ul style="list-style-type: none"> ■ Děti se učí vzájemně si dávat zpětnou vazbu nezraňujícím způsobem. ■ Děti se učí přijímat zpětnou vazbu a využívat ji k tomu, aby zdokonalily svou práci. (<i>Téma: posuzování návrhů při stavbě vesnice; řešení konfliktů mezi občany ve vesnici; posuzování žádosti o pomoc – výhody a rizika přijetí členů nové komunity</i>)
Empatie	<ul style="list-style-type: none"> ■ Děti se vcítují do pocitů ostatních, pojmenovávají své pocity a učí se neverbální komunikaci. (<i>Metody: hraní scén pantomimou; diskuze na témata: Jaké to je, když musím opustit domov? Jaké to asi bylo pro obyvatele komunity, když museli opouštět své domovy?</i>)

KOMPETENCE SOCIÁLNÍ A PERSONÁLNÍ (DOVEDNOST ŽÍT A PRACOVAT SPOLEČNĚ)	
Odlíšnost	<ul style="list-style-type: none"> ■ Děti se učí respektovat odlíšnost. (<i>Téma: soužití v rámci komunity a s obyvateli nové komunity</i>) ■ Děti se učí hledat výhody odlíšnosti i to, jak se vyrovnávat s výzvami, které může přinášet. (<i>Téma: rozdílnost v životech jednotlivých komunit; různá povolání ve vesnici, různý věk a pohlaví občanů; různé dovednosti jednotlivých občanů</i>)
Potřeby skupiny	<ul style="list-style-type: none"> ■ Děti se učí vnímat potřeby skupiny a hledat své místo ve skupině. (<i>Téma: užitečnost dané postavy pro vesnici; zvažování důsledků přijetí nové komunity do vesnice</i>)
Zodpovědnost	<ul style="list-style-type: none"> ■ Děti si hledají své místo ve skupině a přijímají svůj díl zodpovědnosti. (<i>Jak přispěji k tomu, abychom měli dostatek pitné vody? Jak se budu starat o zdroj vody?</i>)
Přání a potřeby	<ul style="list-style-type: none"> ■ Děti diskutují o svých přáních a potřebách a porovnávají je s potřebami druhých a celé komunity. (<i>Téma: domluva ve skupině na jednom společném řešení atd.</i>)

KOMPETENCE OBČANSKÁ (DOVEDNOST BÝT OBČANEM)	
Zodpovědnost	<ul style="list-style-type: none"> ■ Děti přebírají zodpovědnost za život ve vesnici. Jednotlivci i skupiny jsou zodpovědní za úkoly jim svěřené. ■ Děti zvažují různé možnosti, jak pečovat o svou komunitu. (<i>Jak se zapojit do péče o dostatek vody? Jak se postaráme o nově příchozí? Co pro ně můžeme udělat?</i>) ■ Děti zvažují dopady svých rozhodnutí a své činnosti na jednotlivce, komunitu i životní prostředí. (<i>Co se stane, když přijmeme/nepřijmeme uprchlíky? Co nás čeká, když se zdroj vody znečistí?</i>)
Vědomí vlastního vlivu	<ul style="list-style-type: none"> ■ Děti si uvědomují svou roli ve vesnici. (<i>Kdo mě potřebuje a koho potřebuji já? Jaké jsou mé možnosti? Co mohu udělat a co udělám?</i>)
Iniciativa	<ul style="list-style-type: none"> ■ Malá skupina občanů má úkol a je zapotřebí, aby se někdo chopil vedení a práce jako první (<i>dramatické vstupy malých skupin</i>). ■ Děti se učí uplatnit svůj nápad a pojmenovat svůj názor na situaci.
Smysl pro spravedlnost	<ul style="list-style-type: none"> ■ Děti se učí respektovat pravidla a rozhodnutí většiny. ■ Děti diskutují o právech a povinnostech. (<i>Má každý právo na přístup k pitné vodě? Jaká jsou práva a povinnosti mé postavy v příběhu?</i>)
Rozhodování ve skupině	<ul style="list-style-type: none"> ■ Děti se učí hledat možnosti a mechanismy rozhodování skupiny. (<i>Metody: diskuze, informované hlasování, přijetí rozhodnutí starosty atd.</i>)
Respekt k rozhodnutí většiny	<ul style="list-style-type: none"> ■ Při plánování a výběru řešení se děti učí respektovat rozhodnutí většiny. ■ V určitých situacích se děti učí přijmout rozhodnutí autority (např. starosty vesnice).

KOMPETENCE PRACOVNÍ (DOVEDNOST PRACOVAT)

Profese	<ul style="list-style-type: none">■ Děti si volí svou profesi a zkoumají její náplň.■ Děti zkoumají význam své profese pro komunitu.■ Děti zkoumají vzájemnou závislost a propojení jednotlivých profesí pro život v komunitě.
Prozkoumávání různých technik	<ul style="list-style-type: none">■ Děti prozkoumávají různé strategie, hledají jejich silné a slabé stránky. (<i>Téma: plány na odchod z domova</i>)
Využívání dostupných zdrojů	<ul style="list-style-type: none">■ Děti zvažují dostupné zdroje a jejich využití. (<i>Jak si zajistit dostatek pitné vody? Jak zabezpečit chod vesnice, když se počet obyvatel navýší?</i>)

PŘÍLOHA 2

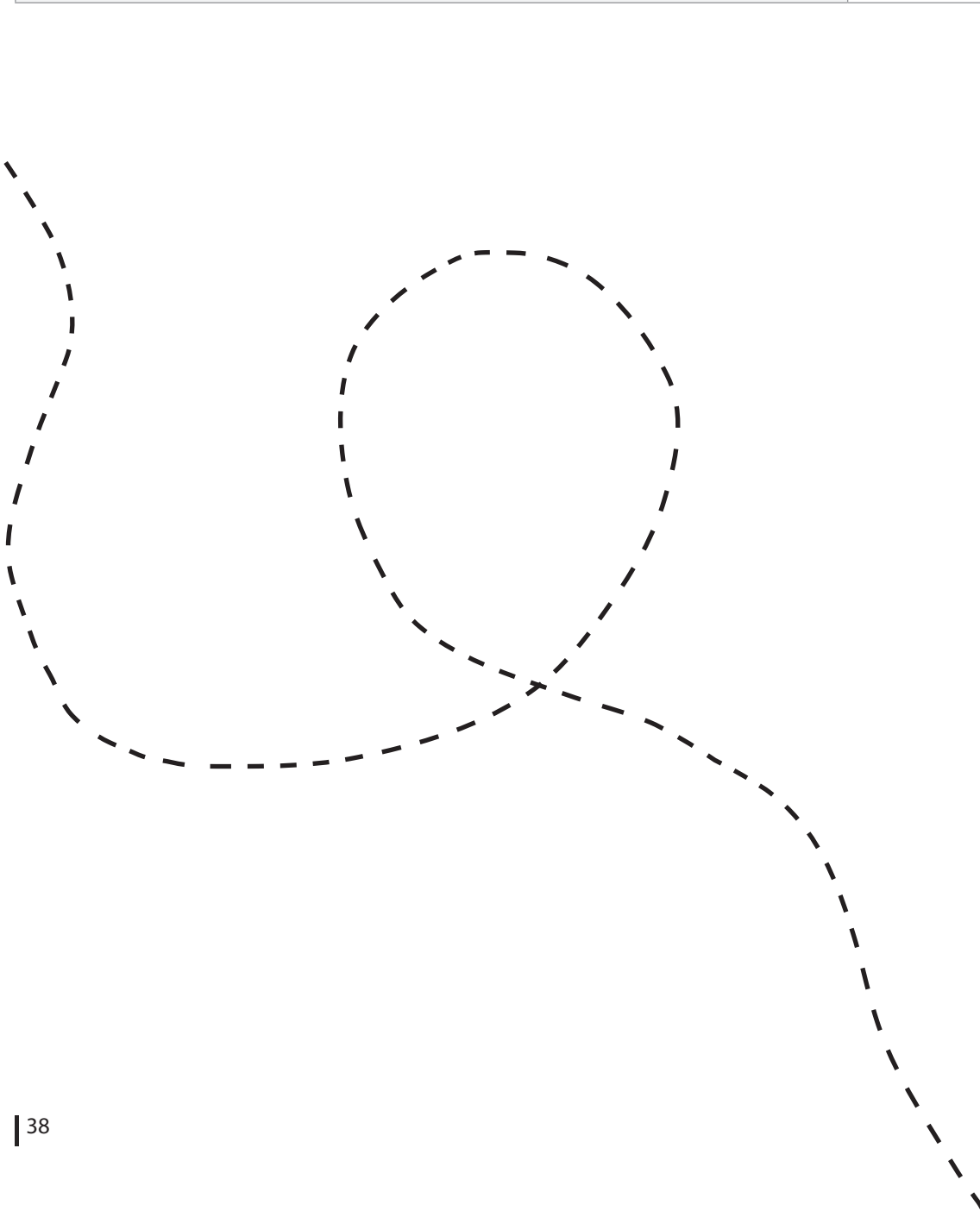
UČIVO JEDNOTLIVÝCH PŘEDMĚTŮ

Většina výstupů prolíná všemi epizodami. Konkretizujeme pouze ty, které patří jen k části epizod.

NAPLŇOVÁNÍ OČEKÁVANÝCH VÝSTUPŮ RVP	PŘÍKLAD EPIZODY
Český jazyk a literatura – 2. období	
Čte s porozuměním přiměřeně náročné texty potichu i nahlas.	
Rozlišuje podstatné a okrajové informace v textu vhodném pro daný věk, podstatné informace zaznamenává.	
Posuzuje úplnost či neúplnost jednoduchého sdělení.	Epizoda 5, 7
Reprodukuje obsah přiměřeně složitého sdělení a zapamatuje si z něj podstatná fakta.	
Vede správně dialog.	Epizoda 5, 7, 8
Volí náležitou intonaci, přízvuk, pauzy a tempo podle svého komunikačního záměru.	
Rozlišuje spisovnou a nespisovnou výslovnost a vhodně ji užívá podle komunikační situace.	Epizoda 8
Píše správně po stránce obsahové i formální jednoduché komunikační žánry.	Epizoda 3, 6, 8
Sestaví osnovu vyprávění a na jejím základě vytváří krátký mluvený nebo písemný projev s dodržением časové posloupnosti.	Epizoda 7
Vyjadřuje své dojmy z četby a zaznamenává je.	
Volně reprodukuje text podle svých schopností, tvoří vlastní literární text na dané téma.	Epizoda 3, 6
Cizí jazyk	Epizoda 5, 6, 7, 8
Matematika a její aplikace – 2. období	
Provádí písemné početní operace v oboru přirozených čísel.	Epizoda 2
Zaokrouhluje přirozená čísla, provádí odhady a kontroluje výsledky početních operací v oboru přirozených čísel.	Epizoda 2
Řeší a tvoří úlohy, ve kterých aplikuje osvojené početní operace v celém oboru přirozených čísel.	Epizoda 2, 7
Modeluje a určí část celku, používá zápis ve formě zlomku.	Epizoda 0, 2
Přečte zápis desetinného čísla.	Epizoda 0, 2
Vyhledává, sbírá a třídí data.	Epizoda 0, 2, 7
Čte a sestavuje jednoduché tabulky a diagramy.	Epizoda 0, 2, 7
Informační a komunikační technologie	
Při vyhledávání informací na internetu používá jednoduché a vhodné cesty.	Epizoda 0, 1, 2, 3, 7
Vyhledává informace na portálech, v knihovnách a databázích.	Epizoda 0, 1, 2, 3, 7
Pracuje s textem a obrázkem v textovém a grafickém editoru.	Epizoda 1, 2, 3, 8
Člověk a jeho svět	
Místo, kde žijeme – 2. období	
Určí a vysvětlí polohu svého bydliště nebo pobytu vzhledem ke krajině a státu.	Epizoda 1

Rozlišuje mezi náčrtů, plány a základními typy map; vyhledává jednoduché údaje o přírodních podmínkách a sídlištích lidí na mapách naší republiky, Evropy a polokouli.	Epizoda 1, 5
Vyhledává typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam z hlediska přírodního, historického, politického, správního a vlastnického.	Epizoda 1, 5
Zprostředkuje ostatním zkušenosti, zážitky a zajímavosti z vlastních cest a porovná způsob života a přírodu v naší vlasti i v jiných zemích.	Epizoda 1, 3, 5
Lidé kolem nás – 2. období	
Vyjádří na základě vlastních zkušeností základní vztahy mezi lidmi, vyvodí a dodržuje pravidla pro soužití ve škole, v rodině, v obci.	Epizoda 1, 4, 5, 6, 7, 8
Rozlišuje rozdíly mezi lidmi, obhájí a odůvodní své názory, připustí svůj omyl a dohodne se na společném postupu a řešení.	Epizoda 4, 5, 6, 7, 8
Rozpozná ve svém okolí jednání a chování, která nemůže tolerovat a která porušují základní lidská práva nebo demokratické principy.	Epizoda 4, 5, 6, 7, 8
Orientuje se v základních formách vlastnictví.	Epizoda 5, 6, 7, 8
Poukáže v nejbližším společenském a přírodním prostředí na změny a některé problémy a navrhne možnosti zlepšení životního prostředí obce (města).	Epizoda 1, 2, 5, 8
Lidé a čas – 2. období	
Pracuje s časovými údaji a využívá zjištěných údajů k pochopení vztahů mezi ději a mezi jevy.	Epizoda 7, 8
Objasní historické důvody pro zařazení státních svátků a významných dnů.	Epizoda 3
Rozmanitost přírody – 2. období	
Objevuje a zjišťuje propojenost prvků živé a neživé přírody, princip rovnováhy přírody a nachází souvislosti mezi konečným vzhledem přírody a činností člověka.	Epizoda 0, 1, 2, 5, 7, 8
Zkoumá základní společenstva ve vybraných lokalitách regionů, zdůvodní podstatné vzájemné vztahy mezi organismy a nachází shody a rozdíly v přízpůsobení organismů prostředí.	Epizoda 0, 1, 7
Porovnává na základě pozorování základní projevy života konkrétních organismů, prakticky třídí organismy do známých skupin, využívá k tomu jednoduché klíče a atlasy.	Epizoda 0, 1
Zhodnotí některé konkrétní činnosti člověka v přírodě a rozlišuje aktivity, které mohou prostředí i zdraví člověka podporovat nebo poškozovat.	Epizoda 0, 2, 5, 7, 8
Stručně charakterizuje specifické přírodní jevy a z nich vyplývající rizika vzniku mimořádných událostí; v modelových situacích prokáže schopnost se účinně bránit.	Epizoda 0, 2, 5, 7, 8
Založí jednoduchý pokus, naplánuje a zdůvodní postup, vyhodnotí a vysvětlí výsledky pokusu.	Epizoda 2
Člověk a zdraví – 2. období	
Účelně plánuje svůj čas pro učení, práci, zábavu a odpočinek podle vlastních potřeb s ohledem na oprávněné nároky jiných osob.	Epizoda 4
Uplatňuje účelné způsoby chování v situacích ohrožujících zdraví a v modelových situacích simulujících mimořádné události.	Epizoda 5, 6, 7, 8
Hudební výchova	
Využívá na základě svých hudebních schopností a dovedností jednoduché hudební nástroje k doprovodné hře.	Epizoda 3
Vytváří v rámci svých individuálních dispozic jednoduché přede hry, mezihry a dohry a provádí elementární hudební improvizace.	Epizoda 3
Ztvárňuje hudbu pohybem s využitím tanečních kroků, na základě individuálních schopností a dovedností vytváří pohybové improvizace.	Epizoda 3

Výtvarná výchova	
Při tvorbě vizuálně obrazných vyjádření se vědomě zaměřuje na projevení vlastních životních zkušeností i na tvorbu vyjádření, která mají komunikační účinky pro jeho nejbližší sociální vztahy.	Epizoda 1, 4
Nalézá a do komunikace v sociálních vztazích zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil, vybral či upravil.	Epizoda 3, 8
Tělesná výchova	
Zvládá v souladu s individuálními předpoklady osvojované pohybové dovednosti a tvořivě je aplikuje ve hře, soutěži, při rekreačních činnostech.	Epizoda 3, 6
Člověk a svět práce	
Práce s drobným materiálem	
Vytváří přiměřenými pracovními operacemi a postupy na základě své představivosti různé výrobky z daného materiálu.	Epizoda 1, 4
Volí vhodné pracovní pomůcky, nástroje a náčiní vzhledem k použitému materiálu.	Epizoda 1, 4
Udržuje pořádek na pracovním místě a dodržuje zásady hygieny a bezpečnosti práce; poskytne první pomoc při úrazu.	Epizoda 1, 4

PŘÍLOHA 3

PODPŮRNÉ AKTIVITY S GLOBÁLNÍM ROZMĚREM

NÁZEV EPIZODY	PODPŮRNÉ AKTIVITY S GLOBÁLNÍM ROZMĚREM
Epizoda 0 Voda nás zajímá	
Epizoda 1 Naše komunita	Komunita Diamant Plavba do nové země
Epizoda 2 Zdroj vody: srdce života komunity	Jiné způsoby péče o vodu: zavlažovací systém <i>acequias</i> a příklad Porto Alegre
Epizoda 3 Oslava Dne vody	Babička Cvrček
Epizoda 4 Den v životě...	Jak jsme prospěšní?
Epizoda 5 Znepokojující zpráva	
Epizoda 6 Odchod z domova	Kufr na cestu Přechod hranice Zátah na hranicích
Epizoda 7 Voda začíná vysychat	
Epizoda 8 Jak příběh končí?	
Epizoda 9 Co jsme se naučili?	

KOMUNITA

Aktivita je upravena podle příručky *Values and Visions: A handbook for spiritual development and global issues*.

Cíle

- Děti pojmenují, do jakých komunit patří, a reflektují jejich vztah k nim.
- Děti si uvědomí, že vlastní identitu nelze určit příslušností k jedné skupině, protože každý člověk patří do mnoha skupin, jeho identita je mnohvrstevnatá.
- Děti prohlubují porozumění pojmu komunita.

Postup

- Napište na tabuli slovo KOMUNITA. Vyzvěte děti, aby slovo přečetly a formou brainstormingu řikaly, co si myslí, že komunita je. V tuto chvíli odpovědi nekomentujte ani je neopravujte. Nechte zaznít co nejvíce nápadů.
- Po chvíli dětem napovězte, že slovo komunita (původem z latiny) vzniklo spojením slov „cum“, což znamená „spolu“, a „munere“ neboli darovat. Zeptejte se dětí, zda je nyní napadají nějaké další významy.
- Vysvětlete slovo komunita.

Komunita = společenství živých bytostí (mohou to být rostliny, zvířata nebo lidé), které obvykle žijí na stejném území. Komunity mohou být různě velké, mohou jimi být například obyvatelé jedné vesnice, lidé žijící v jednom domě nebo také škola (učitelé, žáci, rodiče, kuchařky, školník...).

- Poté pokračujte: *Jako třída také tvoříme komunitu. Podíváme se teď na to, co máme jako členové této komunity společného, v čem se lišíme a také do jakých jiných komunit patříme.*
- Vysvětlete dětem, že nyní budou ve třídě vytvářet skupiny podle zadání – samy se seskupí podle toho, do jaké skupiny patří.
- Zadání na rozdělení do skupin doplňte či obměňte vzhledem k tomu, s jakou skupinou pracujete a co o ní víte. Pokud uznáte za vhodné, můžete se děti v průběhu vyptávat. Na závěr mohou děti samy vytvářet další skupiny, do kterých si myslí, že patří.

Návrhy skupin:

- žijí v tomto městě (v této vesnici) / žijí jinde
- mají sourozence / nemají sourozence
- jezdí na kole / nejezdí na kole
- kluci/holky
- hrají na hudební nástroj / nehrají na hudební nástroj / nehrají, ale chtěli by se to naučit
- mají rádi... / nemají rádi...
- chodí do kostela / nechodí do kostela
- chodí do nějakého kroužku (mohou se dělit podle různých kroužků) / nechodí
- pomáhají doma s úklidem / pomáhají na zahradě / nepomáhají
- chodí na fotbal / chodí na hokej / chodí na jiný sport / nechodí

- Ptejte se žáků: *Které ze skupin jsou podle vás komunity? Proč?*
- Společně s žáky vytvořte seznam komunit, do kterých žáci patří – ať už jako třída, nebo jako jednotlivci (žákům by mělo být zřejmé, že jsou příslušníky mnoha různých komunit).
- Na závěr s žáky diskutujte: *Která komunita je pro vás nejdůležitější? Proč? Do kterých komunit patříte rádi? A do kterých naopak ne? Jaké by to bylo, kdyby vás ostatní vnímali jako příslušníka jen jedné určité komunity?*
- Pokud to uznáte za vhodné, můžete pokračovat otázkami: *Napadají vás nějaké komunity, které spolu nevycházejí dobře? Proč myslíte, že to tak je? Co by šlo udělat pro to, aby se to změnilo?*

DIAMANT

Cíl

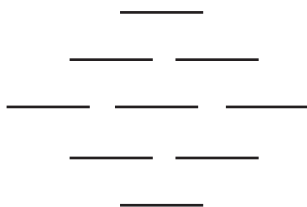
- Děti v diskusi identifikují, jaké jsou podle nich charakteristiky dobře fungující komunity.

Pomůcky

- rozstříhané kartičky pro sestavení diamantu

Postup

- Pro každou skupinu připravte 9 kartiček s různými charakteristikami dobře fungující komunity. Text dle potřeby upravte podle věku dětí.
- Děti budou mít ve skupinách za úkol kartičky seskládat do diamantu – to nejdůležitější umístí úplně nahoru a to, co považují za nejméně důležité, úplně dolů.
- Diamant předkreslete na tabuli:

- Poté, co se skupina dohodne, nalepí finální diamant na papír. Řekněte žákům, že pokud jim v diamantu něco důležitého chybí, mohou jednu kartičku otočit a na druhou stranu to napsat.
- Poté diskutujte nad výslednou podobou diamantů. Porovnejte je a ptejte se: *Kterou kartu máte úplně dole? Proč? A kterou úplně nahoře a proč? Nad čím jste nejvíce diskutovali?*

**Místo, které obyvatelům zajistí
dobrá pracovní místa, plat
a dobrou životní úroveň.**

**Místo, kde je zdravé životní
prostředí, čistý vzduch, čistá voda
a velká rozmanitost druhů.**

**Místo, kde jsou chráněna veřejná
prostranství, je tam dostatek
parků a dalších bezpečných míst
pro děti.**

**Místo, kde jsou všichni obyvatelé
zapojeni do rozhodování.**

**Místo, kde je všem členům
komunity poskytnuto dobré
a bezpečné bydlení a kde je
dostatek jídla pro všechny.**

**Místo, kde dobře funguje
zdravotnictví, je zajištěna
bezpečnost, doprava, vzdělání
a příležitosti pro trávení volného
času.**

**Místo, kde se všichni členové
komunity navzájem respektují.**

**Místo, kde se místní pravidelně
scházejí, diskutují o důležitých
záležitostech, dělí se o věci
a pomáhají potřebným.**

**Místo, kde se ctí zákony
a dodržují pravidla.**

PLAVBA DO NOVÉ ZEMĚ

Cíle

- Děti se v simulované situaci rozhodnou, které potřeby jsou pro ně více důležité, a bez kterých se naopak obejdou.
- Děti vyvodí, jaké potřeby musejí být splněny, aby se člověk mohl rozvíjet a učit novým věcem.

Pomůcky

- kopie karet potřeb a věcí v obálkách
- lepidlo nebo lepicí páska
- prázdné papíry A4

Postup

- Pokud to vaše podmínky dovolují, upravte prostor, ve kterém budete hru realizovat, aby navozoval atmosféru lodi (např. z prostěradla můžete vyrobit plachtu, z nějakého kruhového předmětu kormidlo apod.).
- Uveďte následující situaci: *Za chvíli připluje loď, která vás odveze na nový kontinent. Na tomto kontinentu zatím nežijí žádní lidé, takže máte příležitost stát se průkopníky a vybudovat zde novou zemi.* Zeptejte se žáků: *Jaké to asi bude? Co vás čeká?*
- Rozdělte děti do skupin po třech nebo čtyřech. Po těchto skupinách se nalodí a usadí. Vysvětlete, že každá skupinka dostane obálku s popisem různých potřeb a věcí, které si mohou sbalit na cestu do nové země a které budou potřebovat k přežití. Předem upozorníte, že se jedná o věci materiální i nemateriální povahy. Rozdejte obálky s kartami a vyzvěte děti, aby je otevřely a prozkoumaly. Každé skupině dejte také dvě prázdné karty, na něž mohou připsat další dvě věci, které by mohli potřebovat nebo které by s sebou rádi měli.
- Řekněte, že loď právě vyplouvá, a začněte vyprávět:
Nejprve je cesta velmi příjemná. Slunce svítí a moře je klidné. Na palubě je pohoda. Avšak náhle se začne zatahovat a zvedá se vítr. Přichází velká bouře a najednou se loď kymácí. Ve skutečnosti se už téměř potápí! Abyste udrželi svou loď na hladině, musíte nyní zahodit tři karty přes palubu.
- Požádejte všechny skupiny, aby se rozhodly, čeho se vzdají. Vysvětlete jim, že dané karty už nebudou moci získat zpět. Seberte karty „hozené přes palubu“ a odložte je společně na jedno místo.
- Pokračujte ve vyprávění:
Bouře konečně přešla a všem se velmi ulevilo. Přichází však předpověď počasí, která není vůbec příznivá: přímo na loď míří hurikán 5. stupně! Pokud máte přežít hurikán, musíte hodit přes palubu další tři karty. Pamatujte, nevyhazujte nic, co budete potřebovat k přežití v nové zemi.
- Stejně jako předtím tyto karty vyberte a odložte je na samostatnou hromádku.
- Pokračujte ve vyprávění:
To bylo jen o chloupek! Ale už jsme skoro na novém kontinentě. Všichni jsou nadšení a nemohou se dočkat. Ale právě když spatříte na obzoru zemi, naráží do lodi obrovská velryba a udělá v boku díru. Musíte loď ještě odlehčit! Odhodte další tři karty.
- Odhozené karty opět vyberte a dejte na hromádku. Oznamte žákům, že se konečně v pořádku dostali na nový kontinent a jsou připraveni začít budovat novou zemi. Požádejte každou ze skupin, aby přilepila své zbývající karty na papír. Každá skupina si nyní samostatně odpoví na otázku: *Máte všechno, co potřebujete k životu na novém kontinentě?*
- Každá skupina nyní zavěsí svůj list se zbylými kartami na viditelné místo a vysvětlí, co si do nové země přivážejí a proč. Můžete se dotazovat: *Myslíte si, že máte vše, co budete potřebovat? Co by vám mohlo chybět? Byli byste schopni v nové zemi přežít?*
- Na závěr se můžete vrátit ke kartám, které byly v průběhu plavby hozeny přes palubu. Ptejte se, proč účastníci odhodili právě tyto věci.

- Na závěr reflektujte celou aktivitu pomocí diskuze:
 - *Podle čeho jste se rozhodovali, co hodíte přes palubu?*
 - *Jaká rozhodnutí byla obtížná?*
 - *Co si myslíte o svých konečných volbách?*
 - *Měli jste ve skupině nějaké neshody o tom, co si nechat a co hodit přes palubu? Jak jste tyto neshody řešili?*
 - *Pokud byste se této aktivity zúčastnili podruhé, jak byste se rozhodovali? Dělali byste něco jinak? Pokud ano, co?*
 - *V čem se mohou potřeby různých lidí lišit?*
- Lidská práva jsou založena na lidských potřebách: věcech, které každá lidská bytost potřebuje k přežití, růstu a rozvoji a také k důstojnému životu. Ptejte se na následující věci: *Pokud si podobnou situaci představíme ve skutečném životě, měli byste vše, co je nutné k přežití? Měli byste vše nutné k důstojnému životu? Co by vám chybělo?*
- Zdůrazněte, že každý člověk má stejné základní potřeby a stejně tak má i právo je naplnit. Některé potřeby jsou nezbytné k tomu, aby člověk zůstal naživu, jako například jídlo, lékařská péče, čistá voda a přístřeší. Jiné potřeby jsou nutné k tomu, aby lidé mohli spokojeně žít a rozvíjet se. Zeptejte se:
 - *Které karty představují věci, jež bychom mohli chtít, ale nepotřebujeme je k přežití?*
 - *Které karty představují věci, jež potřebujeme k fyzickému přežití?*
 - *Za jakých podmínek se můžeme rozvíjet a učit novým věcem? V jaké situaci či v jakém prostředí to je možné?*
 - *Co by se v této nové zemi stalo, kdybyste neměli _____?* (Vyberte několik různých příkladů z karet.)

KARTY POTŘEB A VĚCÍ

JÍDLO	PITNÁ VODA	TELEVIZE	PENÍZE
MOBILNÍ TELEFON	POČÍTAČ A INTERNET	DOMOV	MÓDNÍ OBLEČENÍ
RODINA	VZDĚLÁNÍ	PŘÁTELÉ	ZDRAVOTNÍ PÉČE
ČISTÉ ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	MOŽNOST PRAKTIKOVAT SVOU NÁBOŽENSKOU VÍRU	HODINKY	TEPLÉ OBLEČENÍ
KNIHY	LÉKY	PŘÍLEŽITOSTI K ODPOČINKU A KE HŘE	DEMOKRATICKE VOLBY
ROVNÉ POSTAVENÍ MUŽŮ A ŽEN			

JINÉ ZPŮSOBY PÉČE O VODU: ZAVLAŽOVACÍ SYSTÉM *ACEQUIAS* A PŘÍKLAD PORTO ALEGRE

Cíle

- Děti prozkoumají, jak funguje systém vodních služeb v jejich obci, a pochopí základní principy distribuce vody.
- Děti se seznámí s příklady participativní péče o vodní služby a vyhodnotí jejich přínosy a výzvy.

Pomůcky

- počítače s přístupem na internet nebo jiné zdroje informací, kde děti mohou najít informace o distribuci pitné vody ve své obci
- texty o zavlažovacím systému *acequias* a příkladu Porto Alegre (příloha Příklady odjinud)
- politická mapa světa

Postup

- Zadejte dětem úkol k bádání nad otázkami: *Jak to, že když otočíme kohoutkem, teče z něj voda? Jak se voda dostane až k nám domů / do školy? Odkud a kudy voda teče? Co se musí stát, aby byla pitná? Kdo a jak se o celý tento systém stará?*
- Je na vás, kolik času nad bádáním strávíte. Pokud máte málo času, můžete dětem předpřipravit texty nebo jiné zdroje, kde informace najdou. Mohou hledat na internetu, v učebnicích či encyklopediích, v případě více času můžete podniknout exkurzi například k místnímu zdroji pitné vody, navštívit příslušný orgán obce odpovědný za správu a distribuci vody apod. Výstupem by měly být například plakáty či prezentace, ve kterých děti shrnou získané informace. Pro ty dětem předem zadejte jasná kritéria, aby věděly, co má jejich plakát či prezentace obsahovat a jak by měly vypadat.
- Na závěr bádání se ptejte, jaké děti vidí výhody a nevýhody tohoto systému. Diskutujte o nich a zaznamenejte je na tabuli nebo na velký papír.
- Poté seznámte děti s příklady odjinud. Můžete navázat například takto: *Ted' jsme se dozvěděli, jak funguje péče a rozdělování vody u nás. Co myslíte, mohlo by to fungovat i jinak? Jak? V této fázi se můžete ptát na návrhy, jež by zmírnilly nevýhody našeho stávajícího systému distribuce vody, které děti pojmenovaly v předešlé části aktivity.*
- V následující části se děti seznámí se dvěma příklady odjinud (viz příloha) – se systémem *acequias* ze severoamerického jihozápadu a s příkladem z města Porto Alegre z Brazílie. Mějte k dispozici politickou mapu světa, abyste dětem místa mohli ukázat. Texty můžete také doplnit fotografiemi, které najdete na internetu. Práci s texty (ty můžete zkrátit nebo upravit) zorganizujte dle věku a úrovně dětí. Při četbě a diskuzi se zaměřte na následující otázky: *Jak zde péče o vodu a její rozdělování funguje? Kdo a jak se o vše stará? V čem se tento systém liší od toho, jak to funguje v naší obci? Jaké jsou jeho výhody a případné nevýhody?*
- Na závěr se vraťte k systému péče o vodu ve své obci. Porovnejte jej s příklady ze Severní a Jižní Ameriky, se kterými jste se právě seznámili. *V čem jsou si podobné? V čem se liší? Sbírejte návrhy, jak by bylo možné systém ve vaší obci vylepšit, jaké konkrétní kroky by bylo možné podniknout a jak k nim můžeme přispět my jako obyvatelé a žáci/žákyně školy.*

PŘÍKLADY ODJINUD

ZAVLAŽOVACÍ SYSTÉM ACEQUIAS

Mezi tradiční zvyky původních obyvatel amerického jihozápadu patří, že se jednoho dne na jaře sejdou všichni členové komunity, aby společně strávili den prací a oslavou přicházejícího roku. Modlí se za hojnou úrodu a dobré fungování tzv. *acequias*, systému zavlažovacích kanálů, na kterých je zemědělství v této suché oblasti závislé. Některé z těchto kanálů byly vybudovány ještě před evropským osídlením Severní Ameriky, již více než čtyři století fungují například v Novém Mexiku, Kalifornii a Coloradu.

Díky zavlažovacímu systému *acequias* vznikl v těchto komunitách také promyšlený způsob řízení a rozhodování, který dává jasná pravidla, jak se s vodou zachází a kdo a jak se o ni stará. Podle tradice má každý člen komunity jeden hlas, kterým se volí tzv. *mayordomo*, což je takový místní vodní manažer. Ten organizuje a rozhoduje všechny záležitosti spojené s vodou. Určuje, kolik vody bude přiděleno jednotlivým členům komunity a kdy, a zohledňuje potřeby všech lidí.

Zdroj: Food Tank (2014). Dostupné z: <http://foodtank.com/news/2014/09/innovation-for-sustainability-acequias-demonstrate-community-driven-water-m> (cit. 13. 9. 2016).

PORTO ALEGRE: JAK ZPŘÍSTUPNIT VODU VŠEM

Brazílské město Porto Alegre má 1,4 milionu obyvatel. I přes velkou chudobu má nejnižší dětskou úmrtnost v zemi. Obecní úřad pro vodu a kanalizace, který je ve veřejném vlastnictví, je nezávislý na státu a zisk znovu investuje do systému vodních služeb. Průměrný poplatek za služby a vodu je zde nízký a domácnosti s nízkými příjmy a instituce sociální péče navíc platí jen polovinu základního poplatku.

Na fungování celého systému se také do velké míry podílí veřejnost. Generální ředitel úřadu je jmenován státem, ale dohlíží na něj poradní orgán, který má moc nad jeho rozhodnutími. Zastoupení jsou inženýři, lékaři, ekologové i nevládní neziskové organizace. Komunikace s veřejností probíhá na 44 setkáních ročně na 16 místech města a o aktuálních veřejných výdajích informují billboardy. Dohled veřejnosti a důležitost, jakou péči o vodu přisuzuje, je silným motorem pro vysokou kvalitu vodních služeb.

Zdroj: Kdo je za vodou? (2012). Dostupné z: http://www.nazemi.cz/sites/default/files/voda_cela.pdf (cit. 13. 9. 2016).

BABIČKA CVRČEK

Cíl

- Děti pojmenují, jakou roli hraje voda v jejich životě i v životě jiných lidí.

Pomůcky

- technika na přehrání videa, reproduktory
- vytištěný pracovní list z následující strany pro každého
- film Abuela Grillo

Postup

- Uvedte, že se za chvíli společně podíváte na krátký animovaný film. Než se tak stane, napište na tabuli 3 nebo 4 klíčová slova, která jsou pro to, co se bude ve filmu odehrávat, důležitá. Nechte děti předvídat, o čem film bude. Mohou o tom debatovat ve skupinkách (nápadů mohou zachytit i vizuálně) nebo při nedostatku času společně s celou třídou. V obou případech nechte zaznít několik možných verzí příběhu. Jako klíčová slova použijte například: babička Cvrček, voda, peníze, sucho, válka.
- Podívejte se společně s dětmi na animovaný film Abuela Grillo. Film má téměř 13 minut. Pokud to uznáte za vhodné, můžete film v průběhu zastavit a diskutovat s dětmi o tom, co se právě stalo. Doporučujeme ale nedělat zastávek příliš mnoho, aby děti nepřišly o ucelený zážitek z filmu.
- Po zhlédnutí filmu nechte chvíli na vstřebání zážitku a případných emocí. Ty mohou děti ventilovat například jedním slovem nebo pozicí těla, kterou vyjádří své aktuální pocity. Poté s dětmi diskutujte o tom, jaký mají z filmu dojem, co viděli, co se ve filmu konkrétně odehrávalo a jak tomu všemu rozumějí. Podle potřeby doplňte informace z infoboxu. Porovnejte také, jak se film lišil či shodoval s verzemi, které děti předvíдалy v úvodu.
- Nechte děti samostatně vyplnit pracovní list, do něhož doplní, co voda znamená pro jednotlivé aktéry příběhu i pro ně samotné. Poté si společně řekněte několik odpovědí ke každé postavě (kromě postavy „já“).
- V závěrečném kolečku poté nechte děti sdílet, co si napsaly k postavě „já“, tedy co znamená voda pro ně samotné.

Poznámka

- Rozšířenější verzi aktivity najdete v publikaci PodObal (NaZemi 2013).

Film Abuela Grillo reflektuje protesty v Bolívii v roce 2000, které jsou označovány jako „válka o vodu“. Lidé se začali bouřit proti privatizaci vodních zdrojů a nakonec se jim podařilo docílit změny. Film je inspirován aymarskými mýty – tedy příběhy původních obyvatel Aymarů z oblasti Gran Chaco (Velká rovina), rozprostírající se mezi Paraguají a Bolívií. Abuela Grillo, tedy babička Cvrček, zde symbolizuje matku Zemi.

Jaké byly vaše první dojmy?

Kdy nastaly v příběhu klíčové změny a čím?

Koho podle vás představovala hlavní postava Abuela Grillo?

Jaký byl vztah lidí k Abuele Grillo?

Jak vnímali jednotliví aktéři vodu?

O čem podle vás příběh je?

JAK JSME PROSPĚŠNÍ?

Autorka: Lenka Spáčilová

Cíle

- Děti si uvědomí svou hodnotu – čím jsou nebo mohou být užitečné svému okolí.
- Děti si navzájem sdělují pozitivní hodnocení – ocenění prospěšnosti pro komunitu.

Pomůcky

- velký papír
- barevné lístky
- psací potřeby
- lepidlo

Postup

- Sedněte si s dětmi do komunitního kruhu a zeptejte se jich: *Co znamená, když se o někom řekne, že je prospěšný/užitečný? Vyzvěte je, aby uváděly příklady ze svého okolí: Koho ve svém okolí považujete za prospěšného a proč?*
- Rozdejte dětem barevné lístky. Nechte je nadepsat nedokončenou větou o sobě: *„XY je prospěšný/á, protože...“* Vyzvěte je, aby se zamyslely samy nad sebou: *Čím jste prospěšní/užiteční svému okolí – rodině, třídě, kamarádům...? Oceňte se za to tím, že dokončíte tuto větu. Motivujte děti, aby ocenění psaly co nejkonkrétněji a používaly co nejvíce popisný jazyk.*
- Pokud někdo potřebuje, může si vzít lístků víc. Lístky nalepte na velký papír. Vznikne tak plakát „ocenění“. V dalším kole pak nechte děti psát tyto „vzkazy“ sobě navzájem, oceňovat jeden druhého za jejich prospěšnost komunitě.
- Na závěr aktivitu reflektujte s celou skupinou, ptejte se například: *Co jste se dozvěděli o sobě? Co jste se dozvěděli o ostatních? Co vás zaujalo či překvapilo? Proč je podle vás dobré sebe nebo někoho jiného ocenit? Může mít takové oceňování nebo chválení nějaká negativa? Jaká?*

KUFR NA CESTU

Autorka: Lenka Spáčilová

Cíle

- Děti diskutují, které věci jsou pro život důležité, a bez kterých se naopak obejdou.
- Děti sestaví seznam toho, co je nezbytné mít s sebou v případě evakuace.
- Děti vysvětlí, co znamená evakuační zavazadlo, co do něj patří a kdy se používá.

Pomůcky

- papír s obrázkem kufru

Postup

- Seznamte děti s následující situací: *Vaše rodina dostala informaci, že bude muset brzy opustit svůj domov. Není jasné, na jak dlouho. Možná navždy. Na cestu si s sebou můžete vzít jen to, co se vejde do kufru. Prodiskutujte spolu, co je nutné mít s sebou, a bez čeho se naopak obejdete.*
- Rozdělte děti do skupin (můžete opět použít rozdělení dle rodin). Každé skupince dejte list papíru s obrázkem kufru, do kterého budou zapisovat či kreslit věci nezbytné v případě náhlého odchodu z domova.
- Po chvíli je začněte dostávat do časového presu: *Balte rychle, můžete si vzít jen omezené množství věcí a do odchodu vám zbývá už jen ... minut.* Situaci nechte postupně gradovat. Otevřete dveře třídy a ohlaste odchod. Odpočítávejte čas do uzavření východu. Dveře postupně zavírejte.
- Děti by měly stihnout odejít před jejich uzavřením. Může se stát, že se bude někdo loudat s odchodem. Využijte toho, zavřete dveře a ponechte tyto děti chvíli ve třídě. Zeptejte se ostatních venku, zda mají všechny členy komunity.
- Vraťte se společně do třídy a reflektujte celou situaci.
 - *Jak jste se cítili, když jste zjistili, že budete muset odejít z domova?*
 - *Jak vám bylo, když ubýval čas na balení? Jaký vliv to mělo na vaše rozhodování?*
 - *Co by se asi stalo, kdyby někdo nestihl odejít? Co by asi prožíval, kdyby zůstal odloučen od zbytku rodiny? A co by v této situaci dělal zbytek komunity?*
 - *Mohla by se tato situace odehrát ve skutečném životě? Jaké vás napadají příklady?*
- Poté nechte skupinky, aby si navzájem ukázaly svá zavazadla. Děti hledají, v čem se skupiny shodly, a co mají naopak zcela odlišné. Ptejte se jich: *U kterých věcí bylo naprosto jasné, že je budete balit? O kterých věcech jste se dohadovali?* Diskutujte společně o odlišnostech. Nechte děti zdůvodnit, proč se rozhodly právě pro tyto věci (např. zbraň, PC hry atd.).

Doporučení

- Propojte toto téma s učivem o mimořádných situacích ohrožení. Seznamte děti s tím, co je to evakuační zavazadlo a kdy jej použít.

PŘECHOD HRANICE

Autorka: Lenka Spáčilová

Cíle

- Děti prožijí situaci přechodu hranice – zdolávání překážek a nástrah.

Pomůcky

- dlouhé lano

Postup

- Využijte tělocvičnu nebo volné prostranství. Domluvte se s dětmi, kudy vede cesta z původního domova do nového, a natáhněte přes tuto cestu dlouhé lano.
- Řekněte dětem, že lano představuje hranici, kterou musejí při své cestě překonat. Při přechodu nesmějí svým tělem o lano zavazit, jinak se budou muset vrátit zpět. Nechte děti projít cestu několikrát, pokaždé při jiné výšce lana. Dohodněte si také povolený způsob překonávání lana, například jen podlézání nebo jen přeskokování.
- V reflexi se ptejte: *Jak vám bylo, když se v cestě objevila překážka? Jaké byly vaše pocity po zdolání hranice? Co by se stalo, kdybyste hranici nedokázali překročit? Jaké to je, když vám někdo blízký zůstane na druhé straně hranice? Co byste v takové situaci dělali? Děje se něco podobného v současnosti? Proč se lidé vydávají na takovou cestu?*

ZÁTAH NA HRANICÍCH

Autorka: Lenka Spáčilová

Cíle

- Děti prožijí situaci přechodu hranice – zdolávání překážek a nástrah.
- Děti diskutují o potřebách uprchlíků a uprchlic a o způsobech, jakými je možné je naplnit.

Pomůcky

- volné papíry
- psací potřeby

Postup

- Využijte tělocvičnu nebo volné prostranství. Domluvte se s dětmi, kudy vede cesta z původního domova do nového, a nakreslete přes tuto cestu 3 čáry ve stejné vzdálenosti od sebe. Tyto čáry představují 3 státní hranice, které budou muset překročit.
- Na každou hranici (čáru) postavte jedno dítě, které bude představovat celníka. Jeho úkolem je tuto hranici hlídat a zadržet každého, kdo by ji chtěl překročit. Celník se může pohybovat jen po dané čáře (neměl by z ní odbíhat, měl by se hranice stále dotýkat jednou nohou). Pokud nějaký cizinec vstoupí na hranici a celník se ho dotkne, znamená to pro chyceného konec hry a odchod do „vězení“.
- Úkolem dětí je dostat se z jedné strany tělocvičny na druhou – proběhnout přes tyto 3 hranice a přitom se nenechat chytit.
- V reflexi se ptejte: *Jaké to je, když máte zdolávat překážky cestou (pocity napětí, strachu, výzvy...)? Jaké to je, když se přes hranici nedostanete, a co by se asi dělo dál?*
- Nechte děti vytvořit skupiny a diskutovat nad otázkou: *Co po takové cestě potřebuji dostat v cíli? Ať děti své nápady zapisují. Společně pak vytvořte jednu myšlenkovou mapu potřeb.*

Tato publikace byla vytvořena s finanční podporou Ministerstva zahraničních věcí ČR v rámci Programu zahraniční rozvojové spolupráce.